

KAPITEL 5

OM AT SIGE JA TIL DE FATTIGE LANDE

I landsbyskolen blev jeg oprørt, når lærer Teglgård lærte os, at en indisk arbejder kun tjente 10 kroner om året. Og da min klassekammerat Verner Puggaards far sammen med en gruppe andre lokale bønder kørte deres Opel Kadetter ned gennem Algier, Sahara, Ghana, Nigeria og Sudan, viste de senere deres bevægende lysbilleder ved et stort møde på landsbykroen arrangeret af min far. Deres fotografier af fattigdommen rørte mig stærkt, og derfor følte jeg skam over, at mine tegninger af Afrikas fattigdom i skolens arbejdshæfter ikke var lige så gode som Verners storebrors, duksedrenge Henning. Sammen med Teglgårds fortællinger om Albert Schweitzers hospital for de fattige i Afrika gav det os børn stærke skyldkomplekser, og fordi de fleste afrikanske lande i vores barndom var underlagt Vestens koloniherrdømme, blev vi indpodet til at føle ansvar.

Særligt husker jeg en dag, hvor jeg blev rystet af forsidebillederne på den avis, min mor altid lagde over toilettet, når hun rengjorde det med wc-rens. Da jeg fjernede den for at læse teksten under billedet af de hvide sydafrikanske betjente, der tæskede løs på en blodig sort afrikaner, fik jeg selv verbale tæsk for at pisse på hendes arbejde. Og jeg husker at få skældud, fordi jeg faldt i staver, mens jeg vaskede op i køkkenet til Radioavisen og i den nye afkoloniserings tidsånd fulgte reportagerne fra oprøret i Algeriet mod 130 års fransk besættelse, så kort tid efter at Frankrig selv havde været besat. Først senere blev jeg chokeret over, at vi aldrig havde fået at vide, at ikke blot havde algerierne fra begyndelsen af Frankrigs erobring i 1830 gjort oprør, hvorunder næsten en million eller en tredjedel af hele befolkningen blev myrdet, men at et vestligt

Fra mine opgaver i 6. klasse i 1959. I dag kan man smile af særligt min beskrivelse af kinesernes triste lod. Men det er vigtigt at huske på, at dette var vores verdensbillede dengang, hvor alle snakkede om de kommende hungerskatastrofer i de fattige lande i tiden før deres grønne revolution.

demokrati, som nu i sin krampagtige slutfase for at holde fast i noget, der rettelig ikke tilhørte det, havde dræbt yderligere halvanden million modstandsfolk og givet accept til blodig tortur af et ukendt antal i en langvarig krig, som brutaliserede begge parter. Der var fred og idyl omkring os i Europa, og jeg havde allerede været på sommerferier med mine forældre i Frankrig, så det var mig komplet umuligt at forstå, at franskmændene kunne begå så meget ondskab mod farvede mennesker så kort tid efter nazisternes massemyrderier. Først da jeg var 15 år, fik algerierne deres frihed fra "os". Og min venstreorienterede historielærer på Esbjerg Statsskole rystede os ved at afsløre, at det var USA, der gennem NATO havde finansieret Europas kolonikrige, fordi vi havde været så forarmede efter krigen.

Skønt vi i skolen diskuterede alle disse blodige uretfærdigheder og blev påvirket af dem, er det uhyggeligt i dag, hvor ord som "demokrati" og "ytringsfrihed" har fået en hel anden vægt, at erkende, hvor længe vi blindt kunne fortsætte med passivt at leve med uretfærdighederne. Mens vores forældres generation forståeligvis lovpriste USA for at have

reddet vores demokrati efter nazismen, blev min generation af sådanne lærere opdraget til at tænke kritisk og gradvis se hulheden i alle de amerikanske erklæringer om demokrati, samtidig med at USA overalt væltede lovligt valgte regeringer. Eksemplerne er mange – lige fra kuppet i Iran i 1953, da den siddende progressive regering lavede landreformer og nationaliserede Vestens olieselskaber, til det første, jeg selv husker tydeligt. Jeg lå på stuegulvet som 13-årig og spiste appelsiner, da jeg i radioen hørte, at Afrikas store frihedshelt Patrice Lumumba, der kort tid inden havde vundet Congos første frie valg i 1960, var blevet myrdet under mystiske omstændigheder. Senere er det kommet frem, at han blev myrdet efter direkte instruks fra den belgiske regering, der siden har sagt undskyld, men fik støtte fra USA til missionen.

Når jeg husker det så tydeligt, skyldes det min fars fine servietring af elfenben, som jeg stadig har. Den havde hans onkel Christian sendt hjem fra Congo, kort før han selv blev dræbt som kaptajn i Belgiens kolonihær. For mig som barn lød historierne om Christian som eksotiske Tintin-eventyr, og en tid lang byttede jeg ring med far, da jeg følte mig mere draget af det mørke Afrika end af den formørkede Kierkegaard – indtil ungdomsårenes voldsomme skyldfølelse, hvor jeg dog heller ikke kunne bruge Kierkegaards skyldsbegreb til noget som helst handlekraftigt. Så for evigt gjorde jeg op med borgerskabets omklamrende servietholderi, som i Holdt-familien ikke kunne skjule mit medansvar og mine blodbånd til dette kæmpestore land, hvor "vi" kun havde ansat og opdraget tre congolesere til at overtage statsapparatet. I årevis havde vi i Europa beriget os gennem belgiernes ufattelige plyndringer af landet, hvorfor Lumumba mente, at politisk selvstændighed ikke var nok: Kontinentet måtte også ophøre med at være en økonomisk koloni af Europa. Skønt Lumumba ikke var kommunist og havde appelleret om hjælp fra USA, besluttede CIA sig for – efter først at have forsøgt at forgifte hans tandpasta – at vælte dette unge demokrati og erstatte den myrdede folkevalgte med en af Afrikas blodigste kleptomaner, Mobuto, som fortsatte plyndringen af landet til gavn for sig selv og os i Europa. Og lige siden er landet blevet fattigere og fattigere trods sine enorme rigdomme, og

Avisbilledet til venstre var det, jeg fiskede op fra min mors toiletrengøring. I min tidlige skoletid var jeg langt mere påvirket af apartheidregimets grusomheder i Sydafrika end den lidt mildere version i USA.

krigene og volden er eskaleret i en uendelighed ... lige til i dag, hvor dets flygtninge strømmer mod EU.

Jagten på sandheden

Min første erindring om USA er nok den store gavepakke, ”som nogle amerikanere havde sendt os”. Det må have været efter 1950, hvor vi var flyttet til præstegården i Vestjylland, for det var nemlig der, vi pakkede den ud på dagligstuegulvet, husker jeg. I årene efter krigen modtog Danmark 385 millioner dollar som en del af Marshallhjælpen, og selvfølgelig var vi dybt taknemmelige over denne gavmildhed. Hjælpen var fra amerikansk side tænkt ud fra et dybt egoistisk motiv for dels at sikre sig, at de ødelagte europæiske lande ikke ville stemme kommunistisk, dels for at få gang i USA's egen økonomi ved igen at gøre os købekraftige i Europa. Men det meldte medierne ikke meget om dengang. Det var under alle omstændigheder en genial idé, der faldt i tråd med mine egne tanker om, at vi bør integrere os med hinanden – om ikke andet så af egoistiske grunde. For Marshallhjælpen førte netop til europæisk integration ved at skabe grobund for både NATO og EF. Det ville ikke have været tilfældet, hvis forarmelsen havde ført til, at de store vesteuropæiske kommunistpartier på dette kritiske tidspunkt havde fået magten, som det skete i Østeuropa.

Men hvorvidt den slags gavepakker til europæiske familier havde noget med Marshallhjælpen at gøre, stod for mig i mange år hen i det uvisse. Jeg husker nemlig, at da min bror Niels Jørgen og jeg med stor iver pakkede dem op, og især kastede os over legetøjet og slikket, fik vi blot at vide, at pakkerne kom fra en sød amerikansk familie. Men vores forældre havde ingen venner eller bekendte i USA, så hvordan havde den amerikanske familie mon fundet frem til os? Først mange år efter, da jeg under min videre integration med de fattige lande blev ambassadør for CARE, gik sandheden op for mig. For højst sandsynligt var det faktisk ”min organisation”, der først gav den amerikanske regering den snu idé til Marshallplanen, idet CARE allerede i efteråret 1945 blev dannet for at hjælpe de nødlidende i Europas ruiner ved at sende os mad, tøj

Selv de nye Ferguson-traktorer, der revolutionerede landbruget fra fortidens heste, var i høj grad en del af Marshallhjælpen. Her kører jeg i 1968 høet ind for Morten med Lisbeth og min lillebror og Mortens barnebarn ovenpå. Vi var blaffet hjem med vores sorte kat, for at jeg stolt kunne præsentere min ”røde” kæreste.

og medicin i gavepakker. CARE var en frivillig organisation, der ikke fik regeringsstøtte, men finansierede pakkerne ved at opfordre amerikanske familier til at give 10 dollar for hver pakke, de sendte til europæiske familier, som CARE gav dem adresserne på. Der var med andre ord ingen egoistiske tanker bag denne hjælp, som startede, inden kommunistforskrækkelsen satte ind i USA. Og resultatet var, at amerikanerne vandt – ikke blot min families, men hundredtusinder af langt mere nødlidende familiers hjerter og sind med deres enorme gavmildhed. Det var muligt i en tid, hvor de hjemvendte amerikanske soldater kunne bløde hjerterne op derhjemme med deres rystende beskrivelser af de ødelæggelser, de havde været vidne til i Europa. Og samtidig havde de ved befrielsen også vundet vores hjerter. Over 100 millioner pakker blev sendt af sted gennem dette storhøjertede initiativ.

Når jeg her forsøger at forstå bevæggrundene for min gradvise radikaliserende, er det spændende at konstatere, at mens enkelte venstreorienterede lærere måske nok var med til at få mig til at tænke mere kritisk, husker jeg ikke, at de var i stand til at få os til at hoppe med på deres ideologiske projekt. Jeg selv blev ved med at være grundlæggende

konservativ og endog at gå til KU's møder. De konflikter, der fik mig til at vende mig mod Vesten emotionelt, var ikke dem, som af medierne blev sat ind i en ideologisk forståelsesramme. Når jeg som 15-17-årig på Statsskolen i Esbjerg skulle skrive stile om Cubakrisen, som vi frygtede ville blive til en atomkrig, fulgte jeg i et og alt den almindelige forargelse over, at Fidel Castro havde været så uforskammet at indføre kommunisme klos op ad frihedens Amerika, mens jeg var fuldstændig blind over for, *hvorfor* cubanerne havde rejst sig i oprør. Ikke ét eneste begrundende ord skrev jeg om, at USA havde givet støtte til en lang række blodige diktatorer, hvoraf den sidste, Batista, havde brugt censur, tortur og offentlige henrettelser af op mod 20.000 cubanere for sammen med den amerikanske mafia at fastholde landet som sit og amerikanernes foretrukne narko-, prostitutions- og gamblingparadis, mens den cubanske befolkning selv blev mere og mere forarmet.

Når vi her var så lette at holde fast i et blindt ideologisk forsvar for blodig undertrykkelse, skyldtes det selvfølgelig, at Cuba fik støtte fra de totalitære systemer i Østeuropa, som vi havde lært, var af det onde. Ikke mindst da vi, efter Sovjets blodige invasion af Ungarn i 1956, havde haft en kær flygtning, Bela, indkvarteret i præstegården.

Det samme gjaldt den lange undertrykkelseskrig i Vietnam, der havde rumlet som en næsten naturlig baggrundsstøj lige siden min fødsel, men som skulle komme til at ændre meget for min generation. Fra skoletiden husker jeg vagt billederne af først franskmænd og siden langt tydeligere amerikanere, der drog hærgende gennem fattige landsbyer og brændte bøndernes palmebladshytter af. Men vi fik forklaret, at det var helt i orden, ”for de var kommunister”. Siden hen gik det op for mig, hvad der foregik, og det rystede mig at tænke over, hvor enøjet og villigt et redskab denne vestlige dæmonisering havde gjort mig. Men også at det i det store og hele ikke var røde danske lærere eller det stigende antal ”røde lejesvende” (som kritiske stemmer allerede dengang blev kaldt i medierne), der langsomt bevidstgjorde mig. Nej, det var for det meste amerikanerne selv.

Den første var Steve Washburn, som jo var flygtet fra militærtjeneste i Vietnam. I det medfølgende selvopgør med de patriotiske værdier, han

ikke mindst havde fået af sin konservative far, en patriotisk veteran fra 2. Verdenskrig, var han af den amerikanske ungdomsbewægelse blevet mere og mere kritisk over for sit lands rolle i Vietnam. Jeg var selv et offer for den argumentation, der gennemsyrede Vesten, at det drejede sig om at bekæmpe et brutalt kommunistisk regime (Nordvietnam), der havde overfaldet et demokratisk land (Sydvietnam). Og hvis ikke vi tog kampen op for demokratiet, ville dominoeffekten få kommunistiske aggressorer til at vælte land efter land. Hvis jeg hidtil havde hørt nogle modsatte forklaringer, havde de lettere kunnet prelle af på mig, fordi de kom fra ”røde” kritikere, men jeg var målløs over nu at høre dem med ikkeideologiske ord fra en amerikaner, der på ingen måde havde været udsat for rød propaganda. Samtidig fik jeg en dag Preben Dollerup og Ebbe Kløvedal Reichs bog *Vietnam – krigen i perspektiv* fra 1965, hvor jeg for første gang lærte om krigen baggrund. Jeg husker tydeligt chokket, da jeg lærte, at USA gennem hele min barndom havde finansieret den franske kolonikrig, som kostede en halv til en hel million vietnamesere livet. Jeg, som var opdraget til at se USA som et frihedselskende land, der støttede selvstændighed og afkolonisering.

Jeg lærte, at lederen af vietnamesernes oprør, Ho Chi Minh, som ung student i Paris lige efter 1. Verdenskrig havde forsøgt at overtale franskmændene til at give deres fjerne indokinesiske koloni frihed og demokrati. Hans inspiration var USA's frihedsrettigheder og grundlov, idet han før verdenskrigen havde boet to år i USA. Det forarmede Frankrig sagde først ja, men så overtalte USA Frankrig til at genoptage kolonikrigen, hvorefter han gik til de kommunistiske lande for at få støtte. Så i forsøget på at få amerikanskinspireret frihed og demokrati havde vi tvunget vietnameserne direkte i armene på totalitære kræfter. Og med Sovjets samtidige kolonisering af Østeuropa blev det herefter let for os at retfærdiggøre vores kamp mod et fattigt land ved at vikle os ind i et enøjet sort-hvidt verdensbilledes løgne.

Kun ved at identificere mig personligt med en ung amerikaners smertelige erkendelse af sit eget lands svigt af sine højt erklærede frihedsidealer, fandt disse en helt anderledes klangbund hos mig. Steves udgangspunkt var måske nok egoistisk betonet i forsøget på at undgå

selv at vende hjem i en ligpose. Men for at undgå følelsen af at svigte sit land og sin fars idealer om at ofre sig for fædrelandet i kampen for demokratiet og friheden, var han begyndt at grave i dets løgne for at retfærdiggøre sin flugt. Hele tiden blev han som en besat ved med at sige: "I've got to find the truth." Ved at iagttage den enorme og vanskelige erkendelsesrejse, han gennemgik i Danmark, kunne jeg se, hvor massiv indoktrineringen fra barnsben var i USA med floskler som "the land of the free and the home of the brave".

I bakspejlet undrer jeg mig over, hvor hurtigt min radikalisering foregik. Lad mig blot her nævne de mere pinlige ting, jeg rodede mig ud i, da Steve i sommeren 1967 flyttede med mig ind i min ligkistebutik. Russell-tribunalet – også kaldet International War Crimes Tribunal – ønskede at afholde sit store undersøgelsesmøde i Danmark, men med den USA-følgagtige borgerlige regering, vi på det tidspunkt havde under statsminister Hilmar Baunsgaard, var der enorm modstand mod at lægge både land og lokaler til noget så "antiamerikansk". Debatten om, hvordan man kunne holde tribunalet ude af landet ved at nægte at lægge lokaler til, rasede i medierne i månedsvis. Jeg syntes, det var synd, at

Godt nok kunne jeg huse mange mennesker i mit slumkollektiv i Dannebrogsgade, men ikke så mange som Fjordvilla. Grin bare.

så godt et forsøg på at oplyse om de krigsforbrydelser, jeg selv lige var begyndt at kende til, skulle kvæles i fødslen. Hvis alle kendte sandheden, ville ingen længere støtte krigen. Og da jeg for første gang i mit liv havde fået mit eget sted at bo, dristede jeg mig til at skrive til tribunalet for at tilbyde at huse det. Jeg har vist ikke længere en kopi af brevet at more mig over, for jeg aner i dag ikke, hvad jeg i min bundløse naivitet havde forestillet mig i mit højst 50 kvadratmeter store baggårdsslum. Havde jeg mon troet, at tribunalet ikke var større end filosoferne Bertrand Russell og Jean-Paul Sartre? Eller har det blot været et forsøg på i solidaritet at vise, at ikke alle danskere var fjendtligt stemt? For tribunalet var jo sammensat af mindst hundrede internationalt kendte forfattere og kunstnere som blandt andre James Baldwin, Simone de Beauvoir, Sara Lidman og Alice Walker, foruden et enormt presseopbud. Heldigvis fik det til sidst lov til at finde sted i Teatret Fjordvilla i Roskilde, hvorfra billederne af de tætpakkede lokaler tydeligt viste, hvor naiv jeg havde været.

Bag fjendens linjer

Min erindring om, hvornår jeg i min forvandringsproces holdt op med at gå til møder i Konservativ Ungdom og Konservative Studenter, mens Viggo Fischer var formand, er nok lige så dårlig som hans egne berømte og 107 gange gentagne "det erindrer jeg ikke" under den senere tamilsag. Han fik dog min uforbeholdne respekt, da han 42 år efter mig forlod partiet i protest mod dets (også nutidige) forkastelige behandling af de fattige lande. For i protest mod min egen tidligere holdning, der i høj grad var formet af partiet, følte jeg nu en særlig forpligtelse til netop at oplyse mine gamle partikammerater om Vietnam. Allerede samme sommer rodede jeg mig derfor ud i noget langt mere kontroversielt. Inden jeg tilstår forbrydelsen, vil jeg lige fremhæve, at jeg på plussiden af mit livsvirke gerne vil huskes for altid se på mit eget ansvar frem for at søge fjendebilleder og syndebukke i andre.

Det var også grunden til, at jeg den sommer særdeles målrettet tog arbejde som bud på Berlingske Tidende for at bearbejde monstret

indefra. Thi Berlingske Tidende var hovedorganet for misinformation om Vietnamkrigen, og avisen støttede USA's politik i ét og alt. Jeg havde særligt set mig gal på deres proamerikanske udenrigskorrespondent, Anders Georg, som altid gjorde amerikanernes synsvinkel til sin egen med formuleringer som Nordvietnam "hævder" eller "påstår", mens amerikanerne nøjedes med at "fastslå" eller "afvise". Anders Georg skrev om partisanernes forsvar som "den fjendtlige aktions foruroligende omfang", mens USA og Sydvietnam var "blevet enige om at iværksætte passende gengældelsesaktioner mod mål i Nordvietnam". Alting blev fordrejet på den måde uden forsøg på indlevelse i vietnamesernes motiver.

Det var nu min opgave som internt bud at bringe artiklerne oppe fra redaktørerne på fjerde sal og ned til sætterne, inden deres møjsommeligt blyopsatte støbninger skulle bæres videre ned til opsætning på valserne i trykkeriet. Så der var mange muligheder for sabotage undervejs. Men særlig ærefrygt havde jeg, når jeg var inde hos den i øvrigt ganske tiltalende Anders Georg på hans kontor. Straks jeg trådte ind ad døren, blev jeg ramt af skyldfølelse over mit forehavende, når han tillidsfuldt og med et varmt glimt i øjet overrakte mig sine – i mine øjne morderiske – artikler. Jeg havde lyst til at tage en snak med ham om dem, men var alt for ung og naiv på det punkt og ville så straks have afsløret mig selv. For min idé var, hurtigt på vej ned til trykkeriet at gennemlæse artiklerne, og hvis der var noget deri, jeg kunne gennemskue som fordrejninger af sandheden eller direkte løgne, ville jeg hurtigt lade artiklen "forsvinde". Det var nemlig særdeles let dengang, før computerne kom, og journalisterne ikke lavede kopier af deres kortfattede artikler, som ofte var lette omskrivninger af de amerikanske pressebureauers artikler. Og hvis de opdagede det, ville de kun mistænke sætternisserne, der som bekendt var røde, thi jo længere ned man kom i bygningen, desto rødere blev den – ligesom meget af klassesamfundet udenfor.

Nutidens fortravlede journalister ville få et chok over datidens arbejdsetik, for det meste af tiden sad journalisterne efter en eller to timers pligtarbejde om morgenen og drak øl i kantinen, hvor de i løbet af dagen blev mere og mere berusede. I øvrigt stærkt klasseopdelt med

OPGØR I VIETNAM

er en bog, som vil gøre det muligt for et dansk publikum at følge udviklingen på det sted, der i disse år er midtpunktet i den verdenspolitiske konflikt.

Bogen omfatter dels en klar og nøjagtig redegørelse for det politiske spil, som har udfoldet sig i og om Vietnam, dels en reportage fra kampene, hvor Anders Georg har været nærværende som tilskuer til den ejendommelige form for krigsførelse i junglen. Han har som ubændigt korrespondent været helt fremme i ildlinien. En del af bogen er da skrevet i Saigon, en del i Washington, hvor han er placeret som Berlingske Tidendes korrespondent.

I forordet siger Anders Georg udtrykkeligt, at der vel er tale om en beretning fra Vietnam-krigen, set fra amerikanske observationsposter, men at bogen ikke derfor gengiver amerikanske synspunkter.

Det nævnes i indledningen til bogen, at førspillet til den første Indokina-krig allerede var langt. Der begyndes med en omtale af den vietnamesiske frihedsbevægelses position, da den ved Paris-aftalen 6. marts 1946 opnåede frihed inden for den

Anders Georg

Et menneskefjendsk produkt. Anders Georg fra Berlingske Tidende.

de jakkekledte journalister i én klump og de blåklædte trykkere i en anden.

I dag husker jeg ikke, hvor meget af ytringsfriheden det lykkedes mig at sabotere, og det er heldigvis umuligt nogensinde at bevise det. For det meste valgte jeg lidt barnagtigt at overdække Berlingskes bygning indefra med plakater om deres overgreb mod ytringsfriheden. Men det var ikke helt let at sætte dem op, da der var øjne overalt. Derfor satsede jeg især på elevatoren, idet den var åben ud mod en glidende bagvæg af træ. Jeg fandt noget lim, som var næsten umulig at få af, når det først var tørt. Problemet var, at plakaterne skulle smøres på i farten mellem etagerne, hvor elevatoren ikke kunne standse. Og hver gang jeg smuglede plakaterne med ind, så det lignede noget, jeg som bud skulle bringe til en anden etage, endte der altid lige i sidste øjeblik med at være nogen, som smuttede med ind.

Derfor besluttede jeg mig for at vente til en dag, hvor jeg vidste, at hele bygningen ville være blæst for mennesker, nemlig til prinsesse Margrethes bryllup 10. juni 1967, hvor alle sad foran deres fjernsyn og så med. Så mens vores senere så folkekære dronning rullede ned ad Strøget i guldkaret med sin nye gemal foran hujende folkemængder kun to blokke væk, rullede jeg op og ned i elevatoren. Ikke bare én, men mange gange, for det var sandelig ikke så let at få plakaterne foldet ud, uden at elevatorloftet rev dem med. Så de skulle glattes helt ud med håndfladen.

Men det lykkedes, og jeg håbede bare på, at de fik lov til at sidde så længe, at klistret kunne blive stenhårdt og umuligt at få af for de tilkaldte røde lejesvende fra de nederste etager, inden den skyldige mini-terrorist skyndte sig ud for at gemme sig i de kongelige masser. Det var inden, jeg selv begyndte at trykke Vietnam-plakater med krigens grusomheder, men jeg husker, at et af mine opslag var af et så deformeret, napalmbrændt ansigt, at alle i elevatoren ville blive ubehageligt berørt. Men der var andet at glæde sig over denne dag, hvor Seksdageskrigen i Israel sluttede med israelernes utrolige sejre i nord, øst og syd, som vi også festede over. Jeg glemmer ikke, hvor begejstrede Steve og jeg var, og det siger lidt om, hvor ikkeideologisk vores engagement i vietnamesernes kamp var, at vi samtidig levede i fuldstændig mørke og blindhed over for palæstinensernes frihedskamp. Også her havde vi forvildet os ud i en tænkning om, at et oplyst demokrati per definition ikke kan være undertrykkende. En blindhed, som tillod Israel den dag at starte en kolonial besættelse, som i skrivende stund har varet i over 50 år.

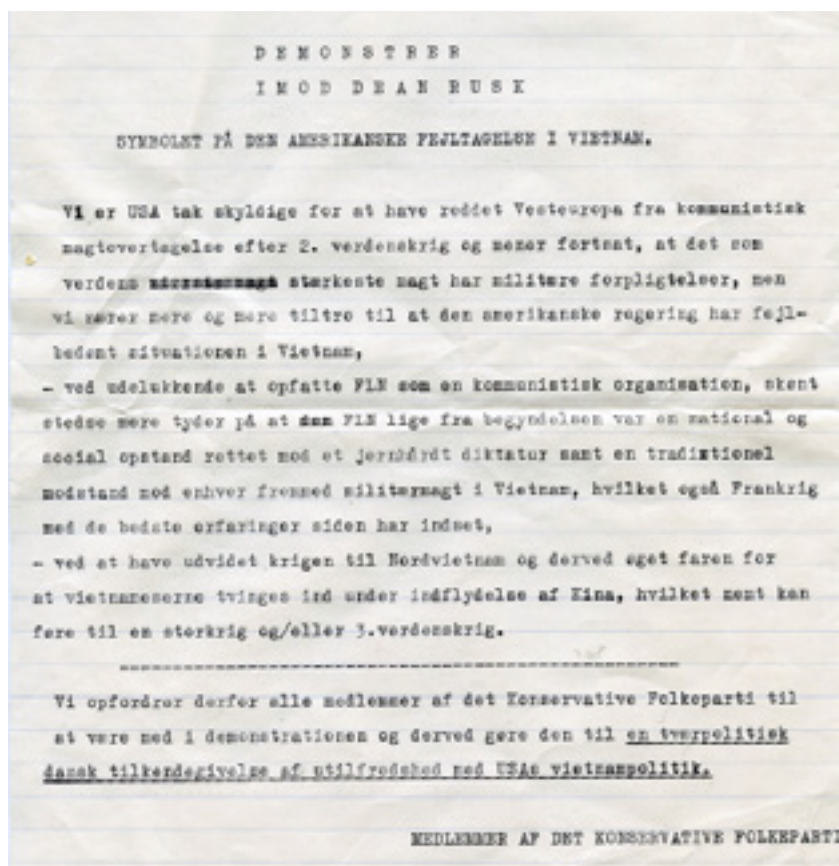
Jeg har siden hen undskyldt min opførsel i en stort opsat artikel, ”Selvopgør efter Vietnamkrigen” (Berlingske Tidende 5. maj 2000), men samtidig bedt avisen om, med sit enorme meningsmonopol dengang, at undskylde for sit ansvar for fire millioner vietnameseres død. Også Berlingske Tidende forbrød sig jo mod ytrings- og forsamlingsfriheden ved at føre an i hylekoret om at nægte Russell-tribunalets intellektuelle, forfattere og kunstnere at mødes i Danmark.

Rød lejesvend

At min moralske indignation over Vietnamkrigen på ingen måde var parallel med venstrefløjens, opdagede jeg også et par måneder senere, da Kristen 10. oktober sad og græd stille. ”Over hvad?” spurgte jeg. ”Jamen har du ikke hørt, at Che Guevara blev henrettet i Bolivia i går?” Jeg svarede med det samme: ”Hvem er det?” Han var en af venstrefløjens største ikoner og helte, og jeg havde indtil hans død aldrig hørt om ham og hans kamp mod de samme amerikanere, som jeg nu selv var ved at gå i krig mod. Min skamfølelse over, at Ches selvopofrelse var gået fuldstændig hen over hovedet på mig – men ikke på en 18-årig canadisk pige – genoplevede jeg 25 år senere, da jeg under mit arbejde med de fattige i Bolivia – blandt andet i junglebyen Vallegrande, hvor Che Guevara blev henrettet – hørte bønderne skamme sig over, at de ikke dengang havde sluttet sig til hans guerillakrig.

At mit oprør altså var moralsk og ikke ideologisk – og i høj grad et oprør mod min egen borgerlige tænkning – vidner et flyveblad om, som jeg samme år lavede, da USA’s udenrigsminister, Dean Rusk, skulle besøge Danmark. Rusk var en af høgene bag Vietnamkrigen, og jeg kan stadig more mig over teksten, hvor jeg takkede USA for at have reddet Vesteuropa fra kommunistisk magtovertagelse efter 2. Verdenskrig. Jeg opfordrede dog samtidig andre medlemmer af Det Konservative Folkeparti til at gå med i demonstrationerne mod, at USA undertrykte frihedskampen i et andet land ”og derved øger faren for, at vietnameserne tvinges ind under indflydelse af det kommunistiske Kina”.

Min løbeseddel er let at smile af i dag. Også fordi Dean Rusk, arkitekten bag præsident Johnsons blodbad, samme sommer tilbød Johnson at træde af som udenrigsminister. Ikke på grund af Vietnamkrigen og alle dens millioner af ofre, men på grund af skandalen over, at hans datter havde giftet sig med en sort klassekammerat på Stanford University, og at han derfor ikke følte, at han kunne lægge en sådan ”politisk byrde” på præsidenten. Den præsident, der gjorde mere for USA’s sorte end nogen anden. Det var vigtigt for mig også at se denne befriende side af Johnson, fordi jeg altid krampagtigt har forsøgt at se de gode sider af mennesket, når de blev udsat for had for deres undertrykkende sider. Selv da han og

Fra et af mine mange forsøg på at nå særligt de konservative.

CIA året før, 21. april 1967, medvirkede til at vælte et europæisk demokrati – i Grækenland – var jeg måske nok aktiv i demonstrationerne ved den græske ambassade, hvor jeg beundrede Mogens Camre for at gå ind og tale generalerne midt imod – og har rost ham for det i vores debatter i årene efter, hvor vores veje skiltes. Men jeg forstod ikke, hvorfor venstrefløjen løb rundt og kaldte dette verdensomspændende amerikanske undertrykkelsesmønster for ”imperialisme”, et ord, jeg instinktivt reagerede lige så stærkt imod som brugen af ”zionisme”, som jeg endnu mindre forstod. For sådanne ord lugtede langt væk af konspirationsteorier, der fratog mennesket ansvaret og muligheden for – som Mogens Camre dengang – at gå ind i det for at tale det til fornuft.

Selv ikke da jeg hørte, at tidligere justitsminister Robert Kennedy året før protesterede over, at USA's samtidige involvering i myrderier i Indonesien ”er umenneskelige ligesom nazisternes og kommunisternes”, så jeg dette som et større mønster, skønt USA her på samme måde havde væltet den folkekære landsfader, Sukarno, for at installere et militærdiktatur til at slå blodigt ned på hans venstreorienterede støtter. Tykhovedet som jeg var, gik der tre år, før også jeg begyndte at tro på rygterne om dette folkemord og skrev om det i mit store canadiske oprørsskrift som en af hovedårsagerne til, at jeg nu, som så mange andre 68'ere, var overbevist om, at USA var på vej mod fascisme.

Og var disse rygter ren venstrefløjsparanoia? Nej, mange år efter indrømmede USA dette utilgivelige og nøje planlagte folkemord på mellem en halv og en million uskyldige mennesker – tilmed i et fredeligt land, der ikke som Vietnam var i krig. Det skete i 2017, da det frigav alle de 35.000 hemmelige dokumenter, hvilket gjorde mig ikke så lidt stolt. Det skyldtes nemlig udelukkende, at min veninde Helle Hansen som filmkonsulent havde troet på og bevilget støtte og rådgivning til to Oscar-nominerede dokumentarfilm om massakren, *The Act of Killing* og *The Look of Silence*.

Da jeg så de rystende film, måtte jeg skamfuldt indrømme, at jeg dengang havde været alt for godtroende over for USA, og altså delvis medskyldig. For jeg tror kun, at de allermest paranoide blandt os 68-oprørere havde forestillet os, hvor metodisk amerikanerne faktisk gik frem i Indonesiens blodbad, som Gestapo med lister over alle de fredelige venstreorienterede skolelærere, kunstnere og intellektuelle, som USA ønskede myrdet. Det var mennesker som os selv, dengang store dele af intelligentsiaen verden over stemte venstreorienteret. I filmene viste datidens medlemmer af dødspatroljerne, hvordan de langsomt havde tortureret, aflivet og voldtaget dem, ”fordi USA havde fortalt os, at de, vores naboer, var kommunister”, som en af bødlerne siger i dag. En tophemmelig CIA-rapport fra 1968 beskrev, at massakrerne ”rangerer som et af de værste masse mord i det 20. århundrede sammen med Sovjets udrensninger i 1930'erne, nazisternes masse mord under 2. Verdenskrig og det maoistiske blodbad i de tidlige 1950'ere”. Man skal

ikke relativere forbrydelser mod demokratiet, men alligevel heller ikke glemme, at vi 68'ere – børn af både Marx og Coca-Cola – stik modsat Stalin-tidens unge blev formet af, at mens USA i vores ungdom var involveret i sådanne ”forbrydelser mod menneskeheden”, var Sovjetblokken i den henseende nu blevet helt ”menneskelig” ved nu kun at indespærre sine dissidenter.

I nutidens optik var det nok først her i foråret 68, at jeg selv blev rigtig 68'er – eller ”rød lejesvend”. Ligesom store dele af den amerikanske ungdom begyndte vi nu også åbent at tage Nordvietnams side. Det var rigtigt nok et kommunistisk land, der blev støttet af Sovjetunionen og Kina, men det var trods alt ikke et land i så meget splid med sin egen befolkning, at det var nødvendigt at tilkalde udenlandske tropper – i modsætning til de 550.000 amerikanske tropper, der var nødvendige for at opretholde det upopulære sydvietnamesiske diktatur. Når det var så let for os at romantisere nordvietnamesernes kamp, var det netop på grund af deres stædige modstand mod selv at få kommunistiske ”røde lejesvende” ind i deres land. De så deres kamp som en totusindårig kamp for uafhængighed mod kinesiske, mongolske, japanske og andre udenlandske aggressorer og betragtede i dette lange perspektiv blot franskmændenes og amerikanernes korte hundredårige besættelse som en døgnflue, som de nok selv skulle sørge for at få knipset væk. Selvom de bogstavelig talt selv blødte ihjel i det største akkumulerede folkemord mod et land siden nazisternes, nægtede de at modtage støtte fra en eneste russisk eller kinesisk soldat.

Ofte havde jeg Ole Wivels sorte kat siddende på ryggen til demonstrationer, mens den mjavede ”mao”, for at kunne holde en humoristisk distance og ikke at lade mig hidse op til at kaste brosten. Min elskede ”sorte panter” var flyttet med mig ind hos Lisbeth og var med til at binde os sammen trods vores politiske forskelle. Efter mit psykiske nederlag mod Lisbeth i eksamenstiden 68 husker jeg, hvordan én ting holdt os sammen i eftersommeren. Vi var helt knust over Sovjets nedkæmpelse af Tjekkoslaviets frihedsoprør 21. august, og derfor deltog jeg i sultestrejken foran den russiske ambassade i en hel uge. At sultestrejke over for en totalitær magt uden pressefrihed er selvfølgelig lige så meningsløst

En af de nu gamle bødler viser i filmen, hvordan de torturerede og slog de venstreorienterede ofre ihjel, som amerikanerne havde udpeget for dem.

Efter at jeg i så mange år var begyndt at tro, at jeg i fortidens antiamerikanske paranoia måske bare havde bildt mig selv ind, at USA i Indonesien begik det største overlagte folkemord siden Hitler, var det så meget mere en kæmpeoplevelse, at det var min veninde og nabo, Helle Hansen her, der leverede beviserne, som 52 år efter fik Obama-regeringen til at sige undskyld. Måske fordi Obama selv under sin opvækst i Indonesien havde hørt rygter om myrderrierne. Den amerikanske instruktør Joshua Oppenheimer kunne ikke få støtte til sine to film, *The Act of Killing* og *The Look of Silence*, i USA, og kun fordi Helle som filmkonsulent troede på ham, lykkedes det at få sandheden frem i USA.

som at kaste med brosten, men dels var der for langt at kaste med brosten over jernrækværket omkring ambassaden mod de uden tvivl lige så ulykkelige russere bag de nedrullede gardiner, dels vidste vi i vores afmagt, at der overhovedet ikke ville blive lyttet til os – modsat lydhørheden gennem den amerikanske ambassades store indbydende glasruder. I et demokrati ville der blive lyttet til os, jo mere ballade vi kunne lave. Da jeg siden hen kom til USA, opdagede jeg dog, hvordan vi på det

punkt også var naive. Der var så meget mere voldelig modstand mod krigen hjemme i USA, at amerikanerne og deres medier stort set aldrig havde informeret dem om vores små nålestikoperationer i Europa. De tjente da også først og fremmest det formål at nå vores egne hjemlige samarbejdspolitikere på højrefløjen. Eller, i Sovjets tilfælde, i Danmarks Kommunistiske Parti. Jeg har i alle årene siden på mit skrivebord haft det pressefoto, Dagbladet Aktuelt tog af mig, da jeg stod foran Sovjets ambassade i en uge med mit store, hjemmemalede banner, hvorpå jeg sammenlignede Vietnams og Tjekkoslovaikiets kollaboratører.

Jeg husker også, at da den tjekkiske historiestuderende Jan Palach kort tid efter satte ild på sig selv som en protest mod Sovjets invasion, tænkte jeg alvorligt på, at hvis jeg igen kom ud i en personlig fortvivlelse og krise som den, jeg havde været igennem med Lisbeth, ville jeg på ingen måde begå selvmord i min ulykkelige tilstand. Nej, der skulle være et højere formål ved, at jeg brændte mig selv foran den amerikanske ambassade i protest mod folkemordet i Vietnam og i solidaritet med alle de buddhistiske munke, der havde ofret deres liv på samme måde i protest mod USA. Med et lille smil må jeg i dag konstatere, at med så stor en sag "at brænde for" – eller rettere "at leve for" – ville min ulykkelige kærlighed nok ikke være blevet så selvudslettende.

Når jeg i dag læser mine dagbøger fra den tid, slår det mig, i hvor høj grad disse gentagne demonstrationer var blevet en så integreret og naturlig del af vores ungdom, at jeg knap nok har nævnt dem. Jeg skrev om mine venner, skolekammerater, kærester og så videre, og det samme, kan jeg i dag se, gjorde sig gældende i de vietnamesiske frihedskæmperes dagbøger og erindringer, hvor mange af de blodige kampe er blevet fortrængt til fordel for deres længsler efter at vende hjem til kærester, venner og familie. Nogle af de slag, jeg selv husker tydeligst, er dem, hvor venner var involveret. Et godt eksempel er min ven Jens Nauntofte, som jeg hyppigt stod og udvekslede meninger med om Vietnam i frikvartererne på mit studenterkursus. Da han var noget ældre og mere erfaren, gjorde det altid indtryk på mig, hvor rolig, fornuftig og analyserende han fremstod, når jeg kunne stå og hidse mig voldsomt op over amerikanernes fortsatte massedrab. Men en aften, efter en af vores store

Jeg ser enøjet fanatisk ud, men der var jo balance i galskaben. Nguyen Huu Tho var præsident for FLN og demokrat, Huynh Tan Phat præsident for Sydviets provisoriske regering, og Nguyen Van Hieu grundlægger af befrielsesfronten. Ved siden af selvbrænderen Jan Palach nævnes den unge buddhistpige Dao Thi Yen Phi, som brændte sig selv. Ved siden af Rudolf Slánský stod Vu Ngoc Nha, som blev henrettet af oberst Rhead. Nedenunder "Bekæmp Sovjet og USA-imperialismen" og "Leve den demokratiske socialisme". USA's indsatte diktatorer, Nguyen Van Thieu, Nguyen Cao Ky og Tran Van Huong, siger sig selv. Gustáv Husák havde jeg lidt svært ved at kalde quisling, da jeg tidligere havde været begejstret for hans støtte til Dubčeks reformpolitik, men nu opoptunt svingede over og blev Sovjets røde lejesvend.

Vietnam-demonstrationer foran ambassaden, husker jeg, at mange af os bagefter var forsamlet i Studenterforeningens lokaler, hvor den ene efter den anden tog ordet med forslag om, hvad vi nu skulle gøre, da det tydeligvis ikke var nok bare at demonstrere fredeligt for at standse blodbadet. Pludselig sprang Jens Nauntofte op og holdt en flammende tale, hvor han her og nu delte os op i tre hold, der skulle angribe ambassaden så eftertrykkeligt, at vi ville blive hørt i selveste Washington. Et hold skulle lave en barrikade ved Østerport, der standsede den østgående trafik på Dag Hammarskjölds Allé, og et andet ved Trianglen den vestgående. Jeg selv kom på holdet, som skulle standse trafikken ved Østerport, mens selve angrebsholdet kom løbende ned ad den gade, der siden blev opkaldt efter den første vestlige statsminister, som talte Washington midt imod og tilmed gik med i vores Vietnam-demonstrationer, nemlig Olof Palme.

Alt gik efter planen. Præcis klokken 21.30 var alle på plads, og fem minutter senere kom kasteholdet løbende og smadrede på få minutter hvert eneste vindue i ambassaden, hvor vi vidste, at ingen befandt sig så sent en lørdag aften. Inden for få minutter hørte vi politiets udrykningsvogne overalt omkring os, men så vidt jeg husker, blev ingen fanget, og vi sad kort tid efter igen i Studentersamfundets lokaler og drak øl. Det hele var så legende uskyldigt og skaffede som altid mere arbejde til vores nærmeste allierede – de danske glarmestre.

Efter studenterkurset havde jeg ingen kontakt til Jens Nauntofte før mange år efter, hvor jeg nu så ham som en rolig, fornuftig og analyserende kommentator på Danmarks Radio, ligesom alle de andre gamle 68'ere, der nu sad i høje stillinger som den ny ungdoms alfaderlige rollemodeller. Til sidst sad han tilmed som kommentator under USA's angrebskrig på Irak, hvor han nu, som de fleste af os andre, mest var på USA's side over for Saddam Hussein. Siden mødtes vi tit som gamle mænd i Eventyrklubben og snakkede om vores ungdoms eventyr. Ak ja. Mange andre af aktivisterne fra Vietnamkrigen, lagde jeg i årene efter mærke til, fik stor anerkendelse.

“USA ud af Vietnam”

I 1968 besluttede jeg at lægge hus til Foreningen af Danske Vietnamfrivillige, som havde til hensigt at sende frivillige tværs over jordkloden for at kæmpe sammen med vietnameserne. Det lød jo lige så smukt som de danske frivillige, der som Gustaf Munch-Petersen var draget til Spanien for at bekæmpe Francos fascisme, selvom jeg i dag, med vores radikaliserede syriensfrivillige terrorister i baghovedet, ser det i et lidt andet lys. Det var dog igen naivt, da vietnameserne hurtigt svarede, at de *ingen* fremmede tropper ønskede. De ville kun have vores hjælp til at få Vesten til at indse sine fejl. Jeg fik dog også dengang hurtigt

Og kærlighed til Jordens undertrykte såvel som tilgivelse af undertrykkere var også det, der gjorde Jens Nauntofte og mig til tidlige kampfæller. Jeg kendte ham egentlig aldrig som menneske eller egentlig ven - 8 år ældre og langt mere erfaren som han var end jeg. Men vi gik på studenterkursus sammen i 1967-69 og stod altid i frikvartererne og delte en dyb moralsk forargelse over USA's folkemord på 4 millioner vietnamesere (i en befolkning som dengang i størrelse svarede til Iraks). Jeg husker ikke at hans engagement var specielt ideologisk som det var for så mange på den yderste venstrefløj dengang, men vi kom alligevel i fælles moralsk opposition til den borgerlige danske regering, der støttede dette folkedrab i en blind ideologisk navn uden spor forståelse eller "empati for fjenden", som Robert McNamara så smukt udtrykte det i sit eget senere opgør med hans egen blodige rolle som USA's forsvarsminister. Jens og jeg var så dybt forargede at vi ikke nøjedes med demonstrationer, men var sammen i rudeknusningsaktioner mod ambassaden i et naivt håb om at amerikanerne så måske ville lytte - netop fordi vi følte at det måtte være muligt at nå menneskene indenfor et demokrati, som havde forvildet sig ud i undertrykkelse.

Uddrag af det lange mindekrift, jeg lavede om Jens Nauntofte til hans begravelse, hvor jeg for første gang fortalte om vores aktion i 1968. Her er han til middag hos mig kun to måneder før sin død.

lidt dårlig smag i munden og burde have lugtet fare. Det var nemlig de samme to medlemmer af gruppen, Per og Alex, der tidligere næsten havde fået mig i fængsel ved at få mig til at opbevare deres hash, som formidlede kontakten. Nu viste det sig, at jeg snart skulle komme til at opbevare noget langt farligere i forlokalet, hvor jeg smed kunsten ud til fordel for kampen. Men hvilke sengekammerater jeg derved fik! For da de første gang forhandlede med mig, forekom de mig som pæne universitetsstuderende. Snart ikklædte de sig dog læderjakker og forvandlede sig til rabiate maoister. Foruden Per og Alex, der nu også følte, at det var vigtigere at bekæmpe USA end at sælge hash, var der Peter Laursen, der også sad i de kommuniststyrede Vietnam-komiteer, og de siden mere berygtede, Finn Ejnar Madsen og Holger Jensen. Sidstnævnte vil jeg vende tilbage til, men det var mest Finn Ejnar Madsen, jeg forhandlede med. Og det gjorde han godt med sin manipulerende, hurtigsnakkende københavnske veltalenhed, idet han som psykologistuderende hurtigt gennemskuede, at jeg var en naiv vestjysk bonderøv, der var let at løbe om hjørner med. For hver gang jeg gjorde indsigelser mod de vildere og vildere forehavender, jeg så dem have gang i på fortovet, hvor det snart flød med rød maling overalt, kaldte han mig altid for en "reaktionær bolighøj", når jeg tillod mig at kræve lige så meget i husleje af dem som af de kunstnere, der tidligere havde lejet sig ind.

Intet var mere sårende at blive kaldt på den tid, hvor der var stor boligmangel og stigende bevidsthed om årsagerne bag, så Finn Ejnar fik hurtigt lukket munden på mig i flovhed over at være så fintfølede. Faktisk blev han ved med at tale sådan til mig. Da jeg vendte hjem fra USA i 1976 med succesforestillingen *Amerikanske billeder*, fik han mig modvilligt til at vise den gratis "for vores gamle kammeratskabs skyld" i et ligegyldigt, forkølet telt på hans "socialistiske festival" i Valbyparken, hvor han efter de fem timers forestilling fik nogle hjernevaskede børn til at løbe ind på scenen med dannebrogspaner, som de på kommando rev de hvide kors af. Herved stod jeg igen pludselig fuldstændig omringet af de røde paner, som jeg følte forrådt hele mit budskab. Og da han kom til min 50-års fødselsdag og holdt tale, sagde han: "Du tog modsat os andre en mere besindig linje, thi du var jo altid reaktionær, som jeg sagde. Ha,

allerede dengang solgte du jo ud til USA." Nu havde han dog selv ændret sig som psykolog på Grønland og ødelagde ikke nogen af min runde fødselsdags mange dannebrogspaner.

Når jeg var blevet så "reaktionært" forarget over hans aktiviteter i 1968-69, havde det nok også lidt at gøre med, at de brugte mig som skal-keskul for deres mere og mere voldelige revolutionære aktioner. Jeg ville jo stå som den ansvarlige, mens de selv var over alle bjerge. Jeg glemmer ikke, første gang en nabo vækkede mig med et nummer af B.T., hvor forsiden var dækket af billeder af S-tog, der i nattens løb var blevet overmalet med "USA ud af Vietnam" og "Bekæmp USA's imperialism". Aktionen kom tilmed i radioavisen. "Har I noget med det at gøre?" råbte jeg til Holger og Finn Ejnar, der stadig havde malerpletter på deres læderjakker. For nu lå der for en gangs skyld hvid maling over det hele ved min butik, idet det ikke var så god en idé at male de røde S-tog over med revolutionens farve. Jeg var dybt forarget, da jeg jo med det samme kunne regne ud, hvem der stod bag. Og sådan noget svineri lavede man simpelthen ikke i disse år. Først i 1976 kom jeg hjem fra USA med de

Med Finn Ejnar til min 50-års fødselsdag i 1997, hvor han underholdt de andre gæster om, hvor "reaktionær" jeg altid havde været.

første billeder af graffiti malet på tog. Faktisk har jeg altid påstået, at det var *Amerikanske billeder*, der først inspirerede danske graffitimalere.

Sloganet ”USA ud af Vietnam” kunne jeg dog godt bifalde og i det skjulte være lidt stolt over, at nogen i min butik havde turdet udbrede til et enormt publikum over hele byen. Men igen følte jeg, at Finn Ejnars gruppe forrådte hele budskabet, da det næste store projekt i min butik bestod i at fremstille store maoistiske vægaviser med rød farve. Som jeg husker det, lavede de dem som silketryk. Dem begyndte de nu at klistre op i hele byen – men særligt omkring universitetet – med deres fjolde marxistisk-leninistisk-maoistiske tekster til fordel for en arbejderklasse, som overhovedet ikke kunne forstå dem. Hvad havde det med Vietnams retfærdige kamp at gøre? spurgte jeg, da alt omkring Maos Kina for mig lugtede langt væk af ensrettede masser i blå uniformer med små røde bøger i strakt arm. Svineri, tænkte jeg, hver gang jeg så dem i byens gader, selvom jeg var imponeret over, hvor dygtigt de var lavet, og begyndte at tænke på, at hvis det var så let fra mine små lokaler at lave så store vægaviser med et så meningsløst budskab, hvorfor så ikke selv prøve at lave nogle med et positivt oplysende budskab om Vietnams lidelser? Skønt vi hyppigt snakkede sammen, når jeg gik ind i deres mystiske værksted, indviede Finn Ejnar og Holger mig sjældent i deres kommende aktioner – et hemmelighedskræmmeri, der siden gjorde især Holger vidt berygtet. Jeg tror, at de slet og ret ikke havde tillid til, at jeg med mine reaktionære holdninger kunne holde tæt.

Blandt andet derfor kom det som en total overraskelse for mig, da jeg kort efter deres indflytning så Finn Ejnar Madsen overalt på forsiderne. Det var, da han til årsfesten på Københavns Universitet 22. november 1968 skubbede universitetsrektor Mogens Fog ned fra talerstolen og selv tog ordet foran en måbende konge og dronning, den unge tronfølger, Margrethe, og masser af andre rige spidsborgere bedækket med kors, bånd og stjerner. ”Hvorfor må studenterne ikke selv tale til deres årsfest? Og hvorfor er det kun samfundets højeste klasser, som er inviteret?” spurgte han i talen. Skønt jeg dengang ikke kendte noget til universitetsforhold og forstod betydningen, blev jeg straks aldeles bonderøvsk benovet over at kende manden, som tydeligvis her lavede noget, som

mange unge bakkede op om. Når jeg nu ikke selv kunne blive student, har det da også mere mig siden med en vis stolthed og ironi at fortælle historien om ”dengang jeg nærmest startede studenteroprøret”, idet det i al fald blev forberedt i mine stuer.

I bakspejlet er jeg glad for, at disse hurtigtalende, maoistiske byfolk med deres ”store spring fremad” så grundigt ydmygede og mobbede mig med min ”reaktionære”, bondske tænkning. Det var jo som et spejlbillede af maoisternes samtidige overgreb mod landbefolkningen i Kina under Kulturrevolutionen med dens katastrofale voldelige følger. For med deres menneskefjendske, kolde ideologi endte de med grundigt at støde mig fra sig, netop på et tidspunkt, hvor de med lidt menneskelig indfølelse let kunne have integreret mig i deres revolution.

Jeg stod i al fald helt af, da de begyndte at samle lette våben som stokke og hjelme, og især Holger snakkede om at bekæmpe politiet i regulære gadekampe. Jeg gjorde stærke indsigelser mod deres voksende arsenal, men jo mere jeg brokkede mig, desto mere lukkede de mig ude af deres lokaler.

Tirsdagsmøder

Alligevel fik de mig i maj 1969 med i de voldelige demonstrationer, som de arrangerede mod John Waynes film *De grønne djævle*, som var én lang forherligelse af USA's krig mod vietnameserne. Saga Bio var Nordens største biograf på det tidspunkt, og da den kun lå 500 meter fra Dannebrogsgade, blev jeg chokeret over at se ”mine” maoister løbe frem og tilbage efter stadig større våben mod politiet. Jeg var selv aldeles rasende over filmen, som handlede om med propaganda og specialtrænede grønne baretters hjælp at tvinge den vietnamesiske bondebefolkning ind i ”strategiske landsbyer”. De var dog intet andet end regulære koncentrationslejre, hvor de lokale kunne ”beskyttes” mod den modstandsbevægelse, som i sagens natur kun kunne trives gennem bøndernes støtte. Jeg vidste ikke, at Holger og Finn Ejnar var styret af højere kræfter, så i udgangspunktet husker jeg, at det hele blot var vores forsøg på at oplyse den danske befolkning for at få den til at boykotte filmen.

Men da flere i stedet naivt begyndte at angribe politiet, som jo var lige så forvirret som befolkningen, tilspidsedes situationen aften efter aften med moddemonstrationer fra højrefløjens rockere, De vilde engle, som kom for at forsvare deres tjubangfilm. Og pludselig blev det til regulære kampe mellem højrefløj og venstrefløj, eller som det kom til at hedde, mellem ”engle og djævla”. Da Finn Ejnar Madsens maoister mødte op med deres store stokke (først camoufleret som plakatholdere) og i samme slags læderjakeudrustning som rockerne, kunne jeg i kampens hede til sidst ikke se forskel på engle og djævla – endsige finde ud af, hvilken side jeg selv var på – da jeg nærrede lige stor afsky for begge og langsomt erkendte, at der ingen forskel var. Uanset hvor engleagtige deres modsatte mål måtte være, blev begge sider lige korruperet af volden.

Da jeg siden deltog i mange langt mere voldelige Vietnam-slagsmål i USA, romantiserede jeg over for amerikanerne tit slaget. Vi havde væltet biler og sporvogne hjemme i andedammen, fortalte jeg, men jeg kunne helt ærligt ikke huske, hvor voldeligt jeg selv reagerede i kampens hede, da jeg vistnok som en skinhellig djævla ”tog afstand” fra Finn Ejnars og

”De grønne djævla” gik kun fire dage i Saga Bio. For ”der var god grund til, at vi demonstrerede mod John Wayne”, som Christian S. Nissen senere har udtalt til Information. Han var en af de mange senere ledere (DR’s generaldirektør og min egen bestyrelsesformand i CARE), der dengang var aktive i Finn Ejnar Madsens voldelige demonstration og selv lagde hus til hans køller, men også var uenig i hans metoder.

Jeg prøvede at holde mig på afstand af volden, men kan se af min dagbog, at jeg var mere aktiv, end jeg husker. Allerede den 5. maj var jeg trængt ind i Saga Bio ”for at sælge programmer med ’Vietnamfrivillig’ og kom i foyeren i blodigt slagsmål med Vilde engle ... men jeg kom i snak med direktøren hvorefter vi blev drevet ud med vold og drevet helt op til Frihedsstøtten ... løb hjem og skiftede tøj og tog maling med i plastikposer for at kravle over en mur ind til biografen ... lykkedes ikke ... ved 12-tiden gik vi hjem for at læse alle aviserne om aktionen.”

Holgers oprustede tropper. Da jeg tre år senere, iført korthårsparyk, sneg mig ind i Nixons hovedkvarter under republikanernes konvent, kunne jeg ikke dy mig for at spørge John Wayne *himsel*, hvad han mente om det, mens jeg så ham sidde og kæmpe med en djævla rød vandmelon gemt under en englegrøn skal. Jeg havde endnu ikke fået en båndoptager og husker derfor mest hans opgivende ”holy cow!”

Men hvis jeg gennem årene har bildt mig selv ind, at jeg var aldeles ikkevoldelig i disse kampe, afslørede min dagbog for nylig noget andet. Demonstrationerne fandt sted de sidste dage før studentereksamen på mit aftenkursus på Mynstersvej, hvorfor jeg pjækkede fra halvdelen af timerne for at være med ved Saga – og cyklede de tre minutter frem og tilbage på cykel. Men på fjerdedagen af kampene gik det galt. Den faldt sammen med vores afsluttende fest, hvorfor jeg havde taget mit fineste jakkesæt på. I min dagbog fra 9. maj 1969 står der, at vi drak øl sammen med lærerne, og at rektor holdt tale. Imens lod jeg Vietnam-løbesedler gå rundt, men midt under højtideligheden smuttede jeg ned til Saga Bio,

hvor der var tykt af mennesker helt op til Tivoli, og fortsatte ind til universitetet. Da jeg cyklede tilbage klokken 23.30, standsede jeg ud for ABC-cafeteriet, hvor der stod cirka 100 ”vilde engle”.

”Pludselig styrtede en lille, enlig, langhåret demonstrant over gaden til Palladium Bio ved Tivoli med en sværm af læderhalse efter sig. Han

John Wayne, da jeg fire år efter mødte ham i Nixons hovedkvarter og spurgte ham om Saga-demonstrationerne. Jeg var dog lige så fascineret af at møde ham, fordi min film lærer, Niels Jensen, på Krogerup var en stor John Wayne-fan, hvorfor han tvang os igennem flere af selv de mest racistiske af hans indianerkrigsfilm – eller westerns, som de mere uskyldigt hedder. Disse overgreb på indianerne var ekstra present for mig, fordi jeg var blaffet til Nixons konvent i Miami, 6.000 kilometer direkte fra Guatemala, hvor jeg oplevede det fortsatte blodbad på indianerne, som Nixon som vicepræsident under Eisenhower havde startet, da de væltede Jacobo Árbenz' regering i 1954 – den eneste folkevalgte regering i Guatemalas lange, blodige historie.

gemte sig i avis kiosken, men de andre fik fat i ham og tæskede løs på ham med jernkæder. Han råbte og skreg om hjælp, men ingen hjalp. Jeg løb derover for at se, om jeg kunne gøre noget. Jeg kæftede forarget op med noget i retning af ”selvjustits”, ”lynchning” og så videre. Nogle af dem skubbede mig bare af vejen og sagde, at jeg skulle passe på for ikke at få samme behandling. Idet jeg vendte mig om, mumlede jeg noget om ”smånazister”. Straks lå der 50 mand over mig. De hamrede løs på det forfærdeligste. Flere gange slog jeg en kolbøtte (i mit nye tøj). Så ramlede jeg hovedet ind i en lygtepæl, derpå væltede jeg ind i et dollargrin og rullede ind under det for at beskytte mig. Snart blev jeg trukket ud af oliepolen og forsøgte at løbe, men der blev spændt ben, så jeg slog panden i jorden, hvorefter jeg fik vanvittige tæv med cykelkæder. Til sidst var jeg fuldstændig omtåget og vaklede og kravlede rystet bort fra stedet. Overalt værkede det. Jeg fornemmede, at mængderne stirrede angstfulde på mig, men jeg ænsede det ikke og vaklede forbi Tivoli, hvor mængder af folk strømmede ud ved midnat uden at hjælpe, og videre ned gennem Vesterbrogade, hvor kampene stadig bølgede mellem hylende ambulancer. Da jeg lettere forsinket dukkede op til den store, afsluttende fest, hvor både lærere og elever var i deres fineste skrud, måbede de over at se mig komme som en forslået og pjaltet lazaros.”

Jeg blev lettet over at finde dette afsnit i dagbogen, da jeg altid har følt en skjult anklage om, at jeg fotografisk udnyttede mine svage ofre frem for at hjælpe dem. Her har jeg i al fald beviset for, at jeg trods alt én gang i mit liv skred ind for at hjælpe et menneske i nød. Men om det var ægte medfølelse, kan diskuteres, for som jeg vagt erindrer, handlede min jakobs kamp med englens måske mere om, at jeg fortsat havde skyldfølelse over dengang, jeg i 1. klasse selv havde givet den svagt begavede Viggo tæsk.

At dagbøger også kan være gode til at afsløre vores senere fortrængninger, viser denne sjove passage fra dagen efter det dramatiske Sagslag den 10. maj:

”Cyklede ind til Marius for at få ro til at læse til eksamen der. Da han ikke var hjemme, gik jeg ned til DSF's kontorer. På vejen mødte jeg på Strøget Finn Einar Madsen, der stod og læste avis om sig selv.

Jeg vekslede et par ord med ham og gik videre. På vej op mod kontorerne mødte jeg Peter Wivel, der kom løbende med et skilt med: ”Wivels tale forstummed, da i kachotten han brummed”. Han var blevet fængslet under demonstrationerne. Vi fandt sammen ud af, at kontorerne var tomme og satte os så op i mødesalen og drak en øl og snakkede lidt. Tog så ved firetiden ned på Berlingeren for at spise flæskesteg og læse den nyoprettede Berlingske Aftenavis.”

Jeg havde glemt denne passage, da min gamle aktivistven Peter Wivel senere som chefredaktør på Berlingske Tidende, på 25-årsdagen (30. april 2000) for Vietnams befrielse fra 132 års vestlig besættelse, skrev en for ham forbavsende enøjet leder om, hvordan Sydvietnam den dag var blevet ”erobret af Nordvietnam.” Jeg kunne ikke lade være med at drille ham ved at skrive en kronik i avisen for lige at minde ham om, hvor hurtigt og bekvemt man kan glemme hele det historiske perspektiv, når man som han når op i sådanne højere luftlag. Med gode borgerlige ord lagde jeg særlig vægt på USA’s forræderi mod demokratiet, idet hele Vietnam-krigen jo var startet efter Genève-aftalernes lovede valg i 1956, som Eisenhower havde aflyst med den ærligt udtrykte begrundelse, at ”80% af sydvietnameserne vil stemme kommunistisk”.

I de danske medier blev vores oplysende Saga-demonstration dengang særligt i Berlingeren straks udlagt som et indgreb mod ytringsfriheden, idet filmen efter fem dages voldelige kampe blev standset. Men måske lidt naivt husker jeg ikke, at dette var formålet. Det bliver derimod altid det sørgelige resultat, når begge sider begynder at kaste sig ud i en voldelig optrapning og dæmonisering af modparten. Og modsat mine maoistiske lejere mente jeg ikke, at vores modstandere var det danske politi, men snarere vores følgagtige regering. Alligevel har jeg nok i mit ungdommelige sind dengang set det som en slags barnlig sejr, at vi fik filmen standset. Jeg havde nemlig stadig så meget borgerlighed i mig, at jeg intuitivt vidste, at slagsmål med politiet ville ødelægge vores dybere budskab i lige så høj grad som de åndssvage røde faner og svulstige retorik.

Det var muligvis mit evindelige intellektuelle mindreværd over for disse ”smarte” og hurtigtalende psykologistuderende, der var den dybere

årsag til, at jeg ikke kunne få sjælen med mig. Men det, der irriterede mig mest, var alle deres floskler om at kæmpe for ”arbejderklassen”, når jeg hele tiden oplevede, at de distancerede sig fra den eller nærrede en let gennemskuelig foragt for den. Det skal dog siges, at en del af dem – blandt andet arbejdersønnen Holger – tog arbejde på B&W på det tidspunkt for at give så mange penge som muligt til Vietnam-arbejdet, hvilket jeg kun kunne bifalde. Så muligvis kom min irritation af, at jeg selv som akademikersøn havde haft en vis romantisering af at være havnearbejder i Esbjerg, mens jeg gik i gymnasiet, men ellers ikke følte noget behov for at lave revolution for arbejderne, som i 60’erne havde haft uhørt lønfremgang og nu i stigende grad boede i fine parcelhuse. For mig at se var vi alle i velfærdsstaten fælles om at udnytte de fattige i den tredje verden.

Selvom jeg én eneste gang i mit liv, i efteråret 1969, stemte så langt til venstre som SF, var det ikke ud fra noget som helst ønske om en anderledes omfordeling i Danmark, men fordi SF var det parti, jeg følte mest støttede kampen for de fattige lande. Når jeg af skyldfølelse over min politiske bagstræberiskhed prøvede at forestille mig at lave en film om, hvordan Danmark ville se ud efter en socialistisk revolution af den slags, de andre råbte op om, så endte det altid med, hvor meget jeg end brugte min fantasi, en slags drejebog, der viste præcis det samfund, jeg allerede boede i og elskede. Og faktisk med rigtig god grund, må jeg i dag konkludere, idet vi aldrig før i historien havde haft et mere lige samfund, end vi havde i 60’erne. Det var jo netop den lighed, jeg selv var så meget et produkt af og tog for givet, der bevirkede, at jeg siden (modsat amerikanerne selv) kunne se den enorme ulighed i USA, som jeg blev så rystet over, at jeg måtte skildre den fotografisk.

Så al den marxistiske retorik skurrede i ørerne på mig, mens jeg i stigende grad havde forståelse for og støttede, at de fattige lande søgte denne vej i deres desperation. Jeg havde virkelig svært ved at forestille mig, at Holger og Finn Ejnar selv troede på indholdet i alle de pamfletter af den marxistiske teoretiker Gotfred Appel (1923-1992), som de sad og slugte, lige så ikkenærværende som unge i dag sidder forgabte i deres iPhones. Blot jeg kiggede på dem, følte jeg den samme svimlende ”ordblindhed”, som jeg i skoletiden havde over for latin- og matematikbøgerne.

Måske netop fordi jeg så overeksponeret havde fået disse intellektuelle studerendes sofisterier inden for mine døre, reagerede jeg ubevidst med at opsøge nogle af de arbejdere, de hele tiden prædikede om. Jeg ville ud og oplyse folk (og ikke ”folket”) om vores ansvar for de forfærdelige scener, vi aften efter aften fik ind på nethinden, netop i kraft af at USA’s eget demokrati var så utrolig effektivt til at informere om dem. Til et af de mange møder, jeg gik til, mødte jeg en fyr, Kai Folkmar, der bagefter stod med samme himmelvendte øjne efter at have hørt alle de flokler, der fløj rundt i lokalet. Vi blev enige om, at det nu var på tide med handling frem for tomme ord om et eller andet utopisk kalifat – eller hvad sådanne fantasier hed dengang. Vi begyndte at mødes jævnligt, og da mine indlogerede maoister havde en maskinpistolsnakkende ”onsdagsgruppe” hos Gotfred Appel, kaldte vi også i begyndelsen vores gruppe for ”onsdagsgruppen”. Det blev dog hurtigt ændret til ”torsdagsgruppen”, hvor vi travle ”arbejdere” havde lettere ved at finde tid. Jeg selv var om dagen helt sort af at fremstille banevis af tjærepap på en fabrik – blandt andet til Havanna – mens de andre arbejdere sad og drak op til 36 af de stærkeste tjæresorte øl hver dag.

Kai Folkmar var uddannet kok, men var nu gået på noget af den bistanthjælp, som var så let at få dengang, for at have fuldtidsbeskæftigelse med ”det revolutionære arbejde”. Kort tid efter skiftede han dog uden problemer til det bedre lønnede ”job” som invalidepensionist, som han fortsatte med resten af livet. Snart tilsluttede også værktøjsmageren Per Jacobsen sig, inden han drog ud at sejle med Mærsk, og indimellem kom et par piger, Ulla Lykkegård og Jette Panduro. Vores slogan i gruppen var: ”Gift dig med en borgerlig. Så bliver vi dobbelt så mange.” Mottoet er interessant at tænke over i dag, fordi det stod i total kontrast til maoisterne, der med foragt søgte konfrontation og fjendebilleder i ”de reaktionære” og ”kapitalisternes håndlangere”, mens vi så de borgerlige som nogle, der, i al fald hvad angår Vietnam, blot var midlertidigt misinformerede og skulle oplyses. Men også ved at afsløre vores fanatiske tro på, at vores sag var den eneste rigtige, og at alle let ville kunne overbevises, hvis vi blot tog os tid nok – eller endnu bedre giftede os med dem.

Midt i vores revolutionære aktiviteter var vi med andre ord dybt demokratiske ved at tro på og gøre brug af argumenternes frie markedsplads. Mens maoister som Holger mente, at tiden var inde til ”at gå i direkte konfrontation med politiet og forberede sig på gadekamp”, og Finn Ejnar Madsen holdt taler om, at hovedsagen måtte være ”at pande en strømmer”, søgte vi ikke fjendebilleder i politi og politiagenter, men betragtede tværtimod disse som vores potentielle medløbere. At smide brosten mod tomme ruder havde jeg intet imod, om end jeg aldrig rigtig praktiserede det. Men at kaste dem mod mennesker i kød og blod var utænkeligt for mig. Billederne af demonstranter i USA, der vandt soldater og politi over ved at sætte blomster i deres geværer, havde for længst underbygget min intuition om, at kun ved at tænke kærligt om sine modstandere kan man i så overbevisende en sag, som vores var, let vinde alle over på sin side. Og ”medløbere” blev de i sandhed, disse danske politibetjente, som jeg fik dyb respekt for.

Jeg har ingen billeder af Kai Folkmar fra den tid, og først under researchen til denne bog fandt jeg dette billede af ham i PET-kommissionens arkiver – som anfører i Saga-demonstrationerne til venstre for Vietnam-flaget med Lars Hutters og Finn Ejnar Madsen yderst til højre. Jeg mødte først Kai samme efterår og har derfor nok medvirket til at afradikaliserer ham lidt. Lægen og politikerens Lars Hutters døde den 26. juni 2019 midt under min research.

Mod- og medløbere

Da jeg ikke følte, at den danske venstrefløjs oplysningsmateriale var egnet til andet end at få folk til at løbe skrigende bort, argumenterede jeg straks for, at vi selv skulle fremstille noget, der var lige så overbevisende som alt det, der kom fra USA's antikrigsbevægelse. Det talte nemlig til følelserne hos mennesker med hjerte, mens den danske tågesnak talte til folk, der i processen havde tabt hovedet. Først løb vi rundt med amerikanske pamfletter på barer og natklubber i de sene nattetimer, hvor det var let at komme i snak med fulde folk og oplyse dem med vores anderledes ædru argumenter. Mange var instinktivt begyndt at føle det samme som os, men stod stadig med et halvt ben i sumpen efter lang tids frygtbaseret misinformation om ”kommunistisk aggression”, ”dominobrikker, der ville falde” og så videre. Jeg fornemmede nu, at jeg havde ordet i min magt, fordi jeg her kunne bruge moralske og ofte kristne argumenter. Vores inspiration kom til dels fra de idealistiske cubanske barfodslærere, der med olielamper var draget rundt blandt de tidligere analfabetiske bønder og på kort tid bragt dem ind i en oplyst tidsalder. Det var naturligvis ikke altid let at folde plakater og pjecer ud og nå at oplyse ”folket” blandt ølsjatter og højrøstede fulderikker inden dagslys, og det var nok også en medvirkende årsag til, at jeg altid endte med at gå hjem med de kvinder, ingen andre ville have. De var nemlig altid mest ivrige efter at modtage fortsat hjemmeundervisning og blev derfor regnet blandt mine omvendte disciple.

At jeg især nåede min egen borgerlige målgruppe, tror jeg, var, fordi jeg konsekvent brugte ”borgerlige” argumenter om, hvordan USA havde forrådt sine demokratiske idealer. Og fordi jeg, modsat i skolen, virkelig havde læst på lektierne, idet mange i målgruppen var langt bedre uddannet og mere begavede end mig. Venstrefløjens helt anderledes røde argumenter, som den selv siden bekvemt har fortrængt efter murens fald, prellede naturligvis af på dem, de var beregnet på. Derfor har jeg aldrig selv følt skam over mit Vietnam-engagement.

Er det mon nu et skønmaleri så mange år efter? Nej. Hvor godt jeg faktisk havde sat mig ind i tingene, gik først op for mig for nylig. Jeg havde gennem alle årene troet og sagt, at grunden til, at jeg ikke blev

Den store dag i 1994, hvor jeg både fejrede, at jeg dagen før var blevet student OG mit 25-års studenterjubilæum med min gamle klasse hjemme hos mig. Det var Kirsten Thinggård til højre, der mente, at vi alle otte havde bestået ud af en klasse, der startede med 25, hvorfor jeg naturligvis burde være med til jubilæet. Min hyppige besøgsven i Dannebrogsgade-tiden, forskeren Lars Alstrup i stribet skjorte, blev siden myrdet i Afrika.

student i 1969, var mit stærke Vietnam-engagement. Så da mine gamle klassekammerater i 1994 kaldte til 25-års studenterjubilæum, spurgte jeg forbavset, hvorfor jeg skulle med, for jeg bestod jo ikke. Men det mente de, at alle havde. Da jeg derfor cyklede ud på mit gamle studenterkursus og gik ind på kontoret for at spørge, om det mon var rigtigt, sagde kontordamen forbavset: ”Goddag, Jacob, er du nu her igen?” (Hvordan havde hun mon husket mig gennem alle de år?). ”Ja, jeg har et pinligt spørgsmål. Kan du ikke lige undersøge, om det er rigtigt, at jeg blev student i 69?” Næste dag sendte hun mig eksamensbeviset, hvorefter jeg med 25 års forsinkelse kunne fejre min studentereksamen – nu sammen med kone og børn. Men først i 2018 opdagede jeg denne interessante dagbogsoptegnelse fra 12. maj 1969.

”Stod op ved 7.30-tiden. Spiste godt og tog så i skole, hvor jeg blev mødt overalt med: ”Nå, du er her til tiden i dag.” Det var til eksamen i dansk stil. Jeg valgte længe mellem den historiske stil og fortolkningen af et Rifbjerg-digt, men valgte den historiske, hvor jeg kunne skrive om Vietnam-krigen. Skrev ikke mindre end 23 sider.”

At jeg havde været uvidende i så mange år, fremgår også af dagbogen den sidste eksamensdag, torsdag 19. juni: ”Stod tidligt op. Eksamen i matematik. Inden læreren kom ud med denne, min sidste karakter, blafede jeg af sted til Italien, da jeg vidste, at den var for lav til, at jeg bestod min studentereksamen. Klokkeren 23 i Hildesheim. Drak i skuffelse hele natten der. Om morgenen var chaufføren kørt.”

Men da jeg nu i 2019 undersøgte mit eksamensbevis for at se, hvad jeg egentlig havde fået for den for længst glemte eksamensstil om Vietnamkrigen i historisk perspektiv (skrevet seks år før, krigen sluttede), opdagede jeg, at jeg havde fået topkarakter, og at det var den, der havde reddet mig lige over dumpegrænsen. I mit selvbedrag havde jeg gennem alle årene sagt, at det var Vietnams skyld, at jeg ikke blev student, og så er det jo sjovt at konkludere, at det omvendte faktisk var tilfældet. Min store viden om Vietnam drog jeg utrolig fordel af i mine følgende år i USA, hvor den – tænk sig – endnu mere uvidende befolkning ofte troede, at jeg var ”professor”, når jeg forklarede dem, hvorfor deres brødre og sønner døde forgæves på en løgn.

I de endeløse diskussioner lærte vi i tirsdagsgruppen hurtigt, hvad der virkede, hvorefter ønsket om selv at begynde at trykke mere effektivt oplysningsmateriale på dansk opstod. Da jeg havde set, hvor let Finn Ejnar og maoisterne havde fremstillet deres plakater, begyndte jeg selv at arbejde med flere udkast. Det havde jo rystet USA’s ungdom, da pressefotos afslørede amerikanernes torturagtige brug af brændende napalm mod de fattige bønder, så jeg designede en helt sort plakat med et stort billede af en grotesk deformeret dreng brændt til ukendelighed af napalm. Overskriften var blot ”Boycot ESSO”, fordi jeg følte, at de firmaer, der fremstillede så grusomme redskaber, som havde til hensigt at påføre civilbefolkningen størst mulig smerte ved at brændemærke dem til ukendelighed, burde stilles til ansvar. Under navnet Exxon søges selvsamme firma i dag af fattige lande for den klimaødelæggelse, de forårsager med deres CO₂-udledning, og for at have postet milliarder ind i såkaldt klimabenægtende ”forskning”. Så i den forstand var jeg måske forud for min tid?

Dengang var det dyrt at få lavet farvetryk, men jeg insisterede på, at ESSO’s logo skulle være i de rigtige tre farver – rød, hvid og blå – og ville selv betale for det. Vi havde flere møder med grafikerne i Dansk Tidsskriftstryk i en kælder i Indre By, og da de som grafikere støttede vores budskab, tilbød de selv at stå efter arbejdstid og køre plakaterne gennem rotationspressen de to ekstra farvegange med rød og blå. Jeg har altid pralet med, at jeg selv betalte for plakaterne – også til vietnameserne, selv da jeg 42 efter besøgte Vietnam – men Kai Folkmar påstod for nylig, at vi aldrig betalte regningen. Men hvad ved han om, hvad jeg som hårdt knoklende ”arbejder” foretog mig bag ryggen af en fattig invalidepensionist?

Hvad vi ikke havde forestillet os, var, hvor populær vores reklame var hos ESSO, som vistnok ejede flertallet af tankstationerne dengang. De følte sig nødsaget til i månedsvis at hyre folk, som de sendte rundt for at male logoet over, hvilket for alle, der så det andre steder, næsten bekræftede deres skyld. Med reklamens subtile psykologiske magt blev napalm hurtigt brændt ind i sindet hos folk og forbundet med ESSO. De kunne måske med politiets hjælp have fundet frem til bagmændene i tirsdagsgruppen, men har sandsynligvis ikke ønsket et efterfølgende sagsanlæg med endnu mere offentlig omtale. Vi dækkede københavnsområdet enormt effektivt til fods, med tog og på cykler. Hvor effektiv vores reklamekampagne var, kunne jeg også se i mit eget sind, som langsomt blev helt forelsket i ESSO’s sexede, runde logo. Så forelsket, at jeg blev dybt skuffet, da det i USA i 1972 skiftede navn og logo til det grimme, firkanterede EXXON-skilt.

Overalt oplevede vi nu politiet som vores tro medløbere, når de jagtede os gennem gaderne. Og jeg som troede, at jeg havde været en god 100-meterløber i atletikklubben? Det kan nok være, at jeg hurtigt fik respekt for vores veltrænede danske politifolk, når de spæned efter os på lange natlige strækninger. Jeg har siden hyppigt imponeret amerikanerne med min beretning om, hvor hurtige løbere danske politifolk er, modsat de fede amerikanske, der kun forstår sig på seksløbere – hvorfor forsøg på at løbe fra en betjent i amerikanske øjne viser enten beundringsværdigt mod eller håbløs dumhed. Her er det vigtigt at påpege

Vores første oplysende plakat havde for mange informationer, til at folk gad læse den på gaderne. Den egnede sig bedst på universiteterne, som ikke var vores målgruppe, da vi tænkte, at de fleste der nok var for røde til at acceptere vores – eller rettere min – tekst, der lagde vægt på USA's demokratiske svigt. Der var tilmed anført en læseliste over amerikanske bøger, som vi opfordrede folk til at læse for at lære sandheden om Vietnam at kende. Der kom åbenbart lidt præstesøn op i mig med slutsalven: "Sandelig siger jeg dig – læs disse bøger – læs – Vietnams historie – og du vil være ude af stand til at stemme på et borgerligt parti igen."

At reklamens magt er stor, oplevede jeg i de følgende år ved, at jeg igen og igen fotograferede fattige sorte i deres slum lige op af Exxon-skilte eller Exxon-raffinerier, ligesom det var medvirkende til, at jeg kom til at bo hos selve ejerne af dynastiet, Rockefeller-familien. Da den toårige pige på billedet, Valerie Rockefeller, som 20-årig så mit show på Stanford, blev hun først vred over, at jeg fremstillede hendes far som "massemorder" og "alkoholiker", men gav mig så sit visitkort med ordene: "Hvis du nogensinde får brug for hjælp, må du endelig kontakte mig." Siden arbejdede hun med at hjælpe sorte ghetto-børn i Harlem med indlæringsproblemer, og i dag leder hun pengetanken The Rockefeller Foundation. I sin sidste mail til mig i 2015 skrev hun, at hun nu tog afstand fra milliarderne, hendes familiefirma bruger på klimabenægtelse. Sådan kan man med lidt langmodig oplysning få selv (nogle af) "undertrykkerne" over på sin side!

Underligt nok har jeg kun dette småfilmbillede af plakaten i dag. Da jeg siden blaffede rundt i USA, gav en amerikansk læge, der havde arbejdet i Vietnam med napalmofre, mig sine billeder. Jeg brugte dem i de billedbøger, jeg rejste rundt med for at oplyse amerikanerne om de forbrydelser, de begik, uden selv at ane noget om dem. Billederne blev også brugt i mit senere diasshow i afsnittet "No more genocide", hvor de ofte fik mine elever til at besvime.

over for nutidens læsere, at der var meget lidt kriminalitet dengang, så de få betjente på gaderne kedede sig en stor del af tiden og syntes derfor, det var sjovt at få lidt adspredelse.

En frysende decembrenat på Nørrebro, hvor jeg efter en lang jagt ned ad Jagtvej var løbet ind i en sidegade, troede jeg, at jeg kunne ryste betjenten af mig ved at kravle højt op i et træ. Uheldigvis havde han set det og tilkaldte sin makker i patruljevognen, og så sad de grinende dernede i bilens varme og ventede på, at jeg kom ned. Jeg ville ikke give op og sad rystende og med klaprende tænder deroppe den halve nat, indtil de gav op efter at have råbt: "Ja, ja, vi skal nok få dig en anden nat." Jeg husker, at vi på patruljevognenes frekvens regnede ud, at der højst var 20 i gaderne ad gangen i hele Storkøbenhavn, så risikoen for at blive opdaget af dem var ikke særlig stor, skønt vi løb rundt med store limspande og plakatruller under armene.

En nat fik de mig dog uheldigvis på Christianshavn, da jeg kom løbende med en betjent lige i hælene langs voldene ad Langebrogade. Men da jeg drejede om hjørnet til en sidegade, løb jeg hovedkulds ind i

en modsatløbende betjent og knaldede panden lige ind i hans, med det resultat, at vi begge faldt omkuld og lå og ømmede os. Jeg ved ikke, om det var det, Finn Ejnar havde ment med "at pande en strømmer", men der var ikke andet at gøre end at tage med "til morgenkaffe på stationen", hvilket jeg husker altid var nogle af vores hyggeligste stunder. For der havde vi rigtig god tid til gennem fredelig dialog at vinde betjentenes sympati for vores sag, hvilket til vores overraskelse ikke var særlig svært, da utrolig mange af dem fortalte, at de også et langt stykke hen ad vejen var blevet modstandere af Vietnamkrigen. Jeg har siden tænkt på, om vores tilsyneladende enighed skyldtes, at vi var så overbevisende i vores retfærdige sag, eller om det danske politi dengang var så godt psykologisk trænet i "forståelse" og "indlevelse", at de i virkeligheden fik os over på deres side ved at lade os tro, at de var på vores side.

De fleste af disse politijagter har jeg for længst fortrængt, men én nat glemmer jeg aldrig. Der gik vi med malerspand og en medbragt taburet de 900 meter fra Dannebrogsgade til hjørnet af Tivoli, hvor der på det tidspunkt lå de sørgelige "bombekratre" efter det smukke, historiske Wivex (en forbrydelse mod mit gamle København større end den schalburgtage, Tivoli havde været udsat for af nazisterne under krigen). Lige overfor lå vores nordiske SAS-hotel, som siden er blevet overtaget af amerikanerne under navnet Radisson, men som amerikanske rejsende var indlogeret på eller blev fragtet fra i busser til lufthavnen. Uden om byggetomten ved det nedrevne Wivex var rejst et enormt, uimodståeligt og indbydende rækværk, som bestod af lyse krydsfinerplader, der rent ud sagt tørstede efter at blive dekoreret med nogle velkomstrelklamer for amerikanerne. Der steg jeg nu op på min taburet ved den befærdede Bernstorffsgade og begyndte med blå maling, som Kai stod og holdt i en bøtte under mig, at skrive nogle lange sætninger på engelsk. Jeg har glemt, hvad jeg skrev, men det var ikke de primitive, korte slogans, men derimod noget dybsindigt henvendt dels til amerikanerne om deres ødelæggelse af Vietnam, dels til Københavns socialdemokratiske bystyre over dets tilsvarende ødelæggelse af København. Det var under alle omstændigheder så lang en sætning – og jeg indrømmer gerne, at mine kan være lange – at inden jeg var nået til det første eller andet

komma – og jeg indrømmer gerne at jeg ofte glemmer at sætte dem da jeg stadig ikke ved hvor de skal stå og særligt ikke på et langt uoverskueligt plankeværk uden stavekontrol – ja så stod der pludselig et par betjente uden for deres patruljevogn med hænderne i siden og kom med nogle kommentarer.

Jeg husker ikke, om de var venligsindede, men blot at jeg straks blev grebet af samme paranoia, som når min engelsklærer afbrød mig i mine flugttanker. Uden at betænke mig et øjeblik for jeg ned fra skamstøtten og styrtede sammen med Kai i retning af SAS-hotellet med først to og snart fire medløbende betjente efter os. På parkeringspladsen bag hotellet skiltes vi, han med to betjente efter sig i én retning, og jeg med to andre i den anden. Jeg sigtede mod glasdørene ind til foyeren, men ramlede brutalt ind i en svingdør, som ikke ville åbne sig, med et sådan brag, at alle de ventende gæster, som sad sovende derinde og ventede på deres busser til lufthavnen, øjeblikkelig blev vækket. Dernæst lykkedes det mig med det lille forsprog, jeg stadig havde, at få åbnet sidedøren, hvorefter jeg foran de måske 50 søvnige passagerer tog flugten med to betjente med hævdede stave lige i hælene. Et uhørt imponerende syn for amerikanske turister, hvis skrækslagne øjne jeg aldrig vil glemme.

Vi løb mod Hammerichsgade, ned ad Bernstorffsgade og ind gennem Hovedbanegården. Her tror jeg, at mine forfølgere samlede deres patruljevogn op, så jeg for en tid følte mig uden for fare, mens jeg så naturligt som muligt prøvede at vandre videre ad Istedgade for at komme hjem. Men pludselig standsede en patruljevogn op ved siden af mig og spurgte sødt, om de ikke lige måtte se mine hænder. Det nægtede jeg, da de var helt blå af maling, hvorpå jeg efter lidt høflig parlamentering stak i løb op ad Gasværksvej. Der fandt jeg hurtigt en åben dør og løb i skjul derinde, da jeg var sikker på, at de endnu ikke var kommet rundt om hjørnet. Pyha, tænkte jeg lettet, da jeg ved tretiden om morgenen forsøgte at gemme mig bag nogle plader i baggården. Men pludselig trådte en tidlig morgenbager frem med en enorm kølle, fordi han troede, jeg var i gang med at begå indbrud. Så truende var han, at jeg hurtigt tænkte, at de to betjente da egentlig var langt sødere at gå til morgenkaffe hos. Jeg tog

chancen og styrtede ud og gennem nogle sidegader omkring Vesterbro Torv og nåede sikkert de sidste 300 meter hjem til Dannebrogsgade.

Der var det minsandten også lykkedes Kai at nå i sikkerhed, men hvis han havde forventet at få morgenkaffe, måtte han hurtigt tro om. For efter at have sundet mig lidt, var jeg fast besluttet på at vende tilbage til Tivoli for at skrive mine sætninger færdige. Sådan noget ufærdigt sjusk ville nemlig ikke give mening for nogen, men blot blive betragtet som svineri og vandalisme. Desuden ville jeg da hente min taburet med mig hjem. Det turde Kai ikke, da han vidste, at gaderne nu ville være fulde af betjente, der ikke havde andet at lave. Så mens han traskede hjem til Nørrebro, luskede jeg mig nu alene tilbage og fuldførte min lange, engelske sætning i fred og ro.

Men inden jeg ved firetiden om morgenen var færdig, blev jeg afbrudt af en stemme bag mig: ”I agree with you and feel exactly the same.” Der stod en figur, jeg aldrig havde set før, nemlig en flot indisk sikh med en enorm rød turban på hovedet og et lige så stort, busket skæg. Han fortalte, at han et øjeblik tidligere var ankommet til SAS-hotellet direkte med fly fra Indien. Her havde han som studenterleder anført nogle store protester mod Vietnamkrigen, men var efter demonstrationer mod USA’s ambassadør, Averell Harriman, blevet udvist efter krav fra USA. ”Hvor har du tænkt dig at bo i Danmark?” spurgte jeg.

”Det har jeg ingen anelse om. Jeg aner ikke engang, hvordan jeg havnede i Danmark,” svarede han. ”Nå, jamen så kan du bo hos mig, jeg har også amerikanske desertører boende,” sagde jeg. Hvorpå vi traskede de 900 meter hjem med malerbøtte, taburet og kuffert.

Joginder Singh Johar endte med at bo hos mig, lige til jeg rejste til USA et halvt år senere. Jeg var meget stolt over at have så flot en fyr med så spændende en religion og historie boende, og jeg lærte enormt meget af ham om sikhernes religiøse skikke og om, hvorfor han ikke måtte klippe sit hår og skæg. Når han vaskede sin turban om natten, viklede han den ud mellem stolperne over hele rummet, så det var et rent forhindringsløb at komme i seng. Der var kun plads til ham i køjen oven over slagbænken, jeg havde bygget, og højt deroppe under loftet lå han og fortalte historier for mig og de andre om natten. Jeg havde ikke

Jeg diskuterer med Joginder Singh Johar på slagbænken under hans seng med min kinesiske ven Einar Changs Vietnam-inspirerede kobberstik bag os af skydende vietnamesere. Til højre læser Joginder *Kapitalen* for vistnok 17. gang.

noget kamera dengang, men nogle af de få smalfilmoptagelser, jeg lavede med mit kamera, som jeg havde fået i konfirmationsgave, var af ham. Velsagtens fordi han var mere eksotisk end alle de andre, jeg havde haft boende i mit slum.

Vi fik et dybt venskab, men som intellektuel fik han mig på nogle punkter til at føle mig lige så meget som en bondeknold, som maoisterne havde gjort. Han havde læst Karl Marx' *Kapitalen* mindst 16 gange, da den var noget af det eneste, han havde fået lov til at tage med i sit påtvungne eksil. Eller var det 50 gange? Jeg husker det ikke, men kun hans forbavelse over, at jeg ikke havde læst denne "bibel", der ligesom Lenins analyser af imperialismen og kolonialismen mod de fattige lande havde givet ham en forståelse for, hvorfor Indien var blevet så fattigt. I min korte smalfilm kører jeg da også imponeret med på hans verdensanskuelse ved at lade selv mig filme ved skrivebordet, hvor jeg tager hans pamfletter ned fra reolen og sidder dybt koncentreret og studerer deres "sandheder", som jeg alligevel ubevidst reagerede imod, da det lignede så meget af det volapyk, mine maoister i forhuset fik udleveret af Gotfred Appel.

Ligesom jeg lyttede mere til udlægningen af Vietnamkrigen, når den blev fortalt af mine amerikanske desertører, hørte jeg også efter med et langt mere indlevende øre, når analysen af de fattige landes situation kom fra dens egne flygtninge. Joginder Singh Johar var derfor også langt mere medskyldig i min radikaliserende end hele den velnærede danske venstrefløj. Men i processen med at integrere sig i Danmark så

jeg ham med årene smide sin marxisme-leninisme væk med samme hast som den samme danske venstrefløj. Han klarede sig godt, men skuffede mig, da jeg engang i 80-90'erne besøgte ham på det store diskotek, han nu ejede på Gammel Køge Landevej. Han havde barberet hele sin store hår- og skægpragt af, og i sin vanvittige assimilation lignede han enhver anden flæskestegsdansker. Mens han ingen problemer havde haft med at integrere marxisme-leninisme med religion, var det ikke lykkedes ham at integrere den med sin danskhed.

Legesoldater

Ofte bestod min rolle som "arbejder" i at være chauffør for forskellige firmaer, og engang blev jeg ansat af et papirfirma til at bringe papirvarer ud i hele Storkøbenhavn. Men ofte var mine tanker andetsteds, og allerede på min første køretur gik det galt i lyskrydset mellem Roskildevej og Tårnvej i Rødovre. Jeg havde ikke særlig stor respekt for rødt og kørte med fuld fart min store Ford Transit ind i en lille Peugeot fra Hobro, der dumt troede, at man også skulle standse for rødt uden for det mørke Jylland. Gudskelov overlevede både den lille stationsforstander og hans kone, og jeg undskyldte med, at jeg også kom fra Jylland og ikke havde lært at køre i København endnu. Men begge biler var totalskadede. Så jeg gik over til den Kentucky Fried Chicken, der lå i krydset (og stadig ligger der i dag), for at ringe hjem til firmaet. "I må meget undskylde, men jeg er kommet til at smadre jeres bil totalt," fortalte jeg meget brodebetyngt og forventede et møgfald. Men chefen svarede øjeblikkelig med glad stemme: "Pyt med det, skynd dig at komme hjem med bussen, så giver vi dig straks en ny bil."

Nu fik jeg først rigtig blod på tanden, så i stedet for at køre rundt med kedelige papirreklamer, gav jeg mig straks til at overdække hele vognen med mine egne ESSO-reklamer. Jeg var overbevist om, at når jeg var beskyttet af disse frygtindgydende napalmansigter, ville ingen bilister drømme om at køre ind i mig bagfra. Der gik dog ikke mere end en uge, før jeg blev fyret. Chefen beklagede meget, men der var kommet så

mange reklamationer fra både kunder og ESSO, at der ikke var andet at gøre.

Moralen af den forvandling, jeg langsomt gennemgik, må nok være, at selv uden en tung ideologisk påvirkning kan unge mennesker vikle sig ud i en farlig totalitær tænkning. Skønt vi hyggede os omkring teen i tirsdagsklubben, når vi helskindede nåede hjem ved fire-fem-tiden om morgenen, udtænkte vi også mere og mere skumle planer. Det foregik ikke så vildt, når vi opererede på Vesterbro og havnede hos mig, da der var for mange lyttende ører i mit kollektiv. Men hjemme i Kai Folkmars lille lejlighed i Fensmarksgade 25 på Nørrebro, var det kun hans kone, Annelise, der havde lange ører. Hun var imidlertid så undertrykt af mandschauvinisten Kai, som altid bankede hende op af sengen på det tidspunkt for at lave te, at vi ikke frygtede hende.

I takt med USA's blodige optrapning blev vi enige om, at det ikke længere var nok med en folkelig oplysning af danskerne. Vi måtte også i gang med amerikanerne. Derfor udtænkte vi nu planer om at gå direkte til de amerikanske soldater, som netop på det tidspunkt i efteråret 1969 havde en stor fælles NATO-øvelse på Sydsjælland. Vi lejede to varevogne og kørte derned med tryksager på engelsk, som vi uddelte til de amerikanske soldater, som vi til vores glæde også følte var vores allierede (om ikke andet, så fordi de fandt os mere fredelige end de vietnamesere, de frygtede at blive sendt ned til). Vi overnattede hos nogle langhårede hippievenner, Pia og Kurt, på en gård uden for Vordingborg, hvorfra det var let at lave nålestikoperationer. Om natten benyttede vi vietnamesisk guerrillataktik til med knibtænger og den slags tunge våben at sabotere deres kommunikationslinjer og andet teknisk udstyr, vi kunne finde frem til. Og vi malede politistationen i Vordingborg over med lige dele slogans vendt mod USA's og Sovjets imperialisme, så politiet nok har troet, at det drejede sig om maoister, da de efterlyste os. I vores forvirrede følelser af afmagt tror jeg nok, at vi blæste os selv op til at være meget større terrorister, men det udartede sig ikke til andet end lidt militær sabotage. Hvis jeg på noget tidspunkt havde dæmoniseret amerikanske soldater, var disse få møder med dem nok til at kurere mig.

Hos Kurt og Pia på deres gård, Vindhøj, som siden blev til kollektiv – og stadig er det i dag med egen hjemmeside. Kurt døde tidligt, men Pia og søsteren Erni og børnene har jeg haft et livslangt venskab med og haft med i bilen til USA's buddhistiske hovedkvarter i Woodstock, da de er buddhister.

En regnvejrsnat, da vores bil havde sat sig ubehjælpeligt fast i en grøft, efter at vi havde overmalet en jernbanebro med slagord, og humøret var allerlængst nede, dukkede en amerikansk jeep op ud af mørket. En officer sprang ud og råbte: ”Hey, do you need help, buddies?” til os, der sad gennemsolet i muddergroften, og inden jeg overhovedet havde fået fremstammet et pibende ”yes”, havde han allerede på sin radio tilkaldt en stor pansret mandskabsvogn, som med lange kæder fik os trukket ud af muddergroften. Vi var så chokerede, at vi lod soldaterne gøre hele det beskidte arbejde i mudderet, mens vi selv stod med hænderne i lommen af angst for, at de skulle se dem, overmalet som de jo var med blå maling, da man i de år inden spraymaling ”malede med store, brede pensler”. Vi var rystende nervøse for, at de gennem regnen skulle opdage broen, men inden de tog af sted, lagde officeren pludselig kærligt sin arm om mig, vendte blikket mod broen og sagde: ”Nice work you did. I feel just like you. If you ever come to the States, look me up.” Wow, det var det øjeblik, min kærlighed til Amerika startede. Jeg var øjeblikkelig solgt.

Jeg husker ikke, hvordan de fandt frem til os, men efter lang tid kom der pludselig et kæmpe erstatningskrav til mig fra DSB for at have ødelagt den bro. Da det efter datidens forhold var et uhørt stort og ubetaleligt krav på 35.000 kroner, var det en stærkt medvirkende årsag til, at jeg valgte at bruge et væsentlig mindre beløb på i stedet at flygte til Canada og siden glemte alt om min frihedskæmpertid som jernbanesabotør. Det var amerikanerne, vi ville ”have ram på”, så hvorfor det gik ud over statsbanerne, har jeg aldrig helt forstået.

Pludselig fandt jeg mig selv aktiv i grupper, jeg aldrig ville have drømt om i min lange modstandskamp mod maoisterne i mit hus. Jeg er ret sikker på, at det var Kai Folkmar, der fik mig med til i hvert fald et møde i Revolutionær Aktion hos Jan Michaelsen. Jeg havde tidligere lagt mærke til dette drengede overpostbud med det lange, lyse hår som en af de mere voldelige i demonstrationerne, blandt andet ved Saga Bio, hvorom han senere udtalte: ”På længere sigt vil anvendelse af revolutionær vold give resultater og fremme spændinger i samfundet, som er de objektive betingelser for en revolution”, og ”Da revolutionære har ret og pligt til at demonstrere, må vi lære at forsvare os mod overfald, det har

vi lært. Næste gang tager vi våben med, og de vil blive brugt til at forsvare os mod samlede angreb både fra politiets og englernes side. Vi er ikke pacifister. Hvis det er nødvendigt at bruge vold, så bruger vi vold.” Citatet stammer fra Peter Øvig Knudsens *Blekingegadebanden*.

Så under hans uskyldige lange hår gemte der sig tydeligvis farligt sprængstof. Mødet var i Politisk Revys lokaler i Dronningensgade 14, hvor jeg stadig kommer, fordi Fredsfonden bor der i dag. Det drejede sig om, at vi nu måtte til at bruge langt stærkere metoder – verden over – for at standse USA’s vanvittige blodbad. Som den spinkle, men magtfulde leder af mødet konkurrerede Jan med Kai og flere andre om at finde på de vildeste aktioner. Jeg ville selv intet have at gøre med noget, der kunne udarte sig i vold mod mennesker, og da jeg i lang tid havde været meget oprørt over det, jeg havde læst om amerikanernes afløvning af Vietnams skove med Agent Orange, foreslog jeg en aktion, der skulle oplyse og protestere mod det. Jeg husker ikke, om jeg allerede på det tidspunkt havde hørt om, hvor farligt giftstoffet dioxin var for mennesker, men jeg var immervæk rystet over, at Vesten, og ikke mindst den danske regering, kunne støtte sådanne krigsforbrydelser. 2,4 millioner amerikanske veteraner lagde siden sag an mod deres regering for at have fået deres liv ødelagt med disse giftstoffer, som dog først og fremmest ramte millioner af vietnamesere og forkrøblede dem generation efter generation med voldsomme fødselsdefekter, misdannede lemmer og kræft. Hvis vi med en sådan ikkevoldelig aktion kunne have været med til at starte en verdensomspændende protest mod dette snigende folkemord, så kunne vi med rettidig omhu måske have fået det standset og samtidig have hjulpet guerillaerne med bedre at skjule sig i skovene.

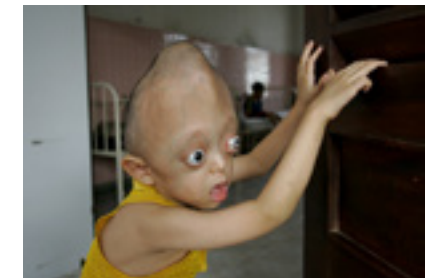
Mit forslag gik ud på, at vi i natlige aktioner skulle starte en afløvning af træerne omkring den amerikanske ambassade og ambassadørens bolig, Rydhave i Hellerup. Ganske enkelt ved at skære en stribe bark af hele vejen rundt. ”Som en sidegevinst bliver det jo så også lettere for os at smadre ruderne i ambassaden med brosten, når træerne er afløvet,” tilføjede jeg for at opildne de mere voldelige elementer i gruppen. Hvis ”de nøgne træers politik” slog igennem og hæsliggjorde alle amerikanske bygninger rundt om i verden, ville USA sikkert holde

Jeg har svært ved den dag i dag at forstå, at de borgerlige, der dengang støttede USA's vanvittige krigsførelse i Vietnam, kan se sig selv og deres ofre i øjnene – generation efter generation i årene efter. For vi fik jo allerede dengang tilstrækkeligt med informationer fra amerikanerne selv, til at vi burde have sagt fra. Måske vi ikke kunne have ryddet Rydhaves træer lige så effektivt, men vi kunne muligvis have forhindret, at nogle af børnene af ofrene, som fik hældt Agent Orange i hovedet, blev lige så forkrøblede som barnet her og dem på næste side.

op med at lægge Vietnams enorme jungle øde med de 50 millioner liter gift, de endte med at hælde ud over den. For hvad andet kan man gøre, når man indser, at man har været totalt misinformeret og stiltiende har medvirket til drabet på millioner af uskyldige? Som jeg husker det, bakkede i al fald Kai op om idéen, mens Jan Michaelsen til min forundring sad og mumlede et eller andet om bomber i sit spæde skæg. Mere husker jeg ikke, da jeg følte, at jeg var ved at komme for langt ud. Så inden jeg går videre med denne bombesag, vil jeg lige beskrive, hvordan vietnamesernes egen stigende brutalisering indimellem gav mig voldsomme kvaler i min identifikation med deres frihedskamp.

Et udslag af min naivitet var, at jeg i lang tid kun støttede Sydvietnams kamp for frihed mod de brutale diktatorer, som USA indsatte. Nordvietnam havde jo fået sin frihed, men hvilken frihed? Landets jordreformer havde fordelt landområder fra rige godsejere til fattige

landarbejdere, men den efterfølgende tvangskollektivisering var i min skoletid blevet udført så brutalt, at jeg reagerede mod den og var glad for at høre, at den folkekære Ho Chi Minh selv tidligt havde undskyldt de kommunistiske udskejelser. Tvangskollektivisering associerede jeg jo med de borgerlige avisers skræmmende annoncer om ”statens store røde hånd”, der ville tage det hele fra os i min vestjyske barndom, da Jens Otto Krag havde forsøgt at gennemføre et folketingsflertals jordlove for at forhindre spekulation. Love, der for længst er blevet gennemført, også af naturhensyn.

De kvalmende henrettelser af quislinge, der havde samarbejdet med den franske besættelsesmagt, var lettere for mig at forstå, da vi jo kun 10 år tidligere havde henrettet mange af vores egne landsforrædere i Europa. Vi var rystede, da vi så billederne af amerikanernes offentlige

henrettelser af Sydvietnams frihedskæmpere, blandt dem min personlige frihedshelt Nguyễn Văn Trỗi, som havde forsøgt at myrde USA's forsvarsminister, McNamara. Inden henrettelsen råbte han: "I er journalister og burde være velinformeret om, hvad der sker. Det er amerikanerne, der har begået aggression mod vores land. Det er dem, der har dræbt vores folk med fly og bomber ... Jeg har aldrig handlet mod mit folks vilje. Jeg har ikke begået nogen synd. Det er amerikanerne, der har syndet. Længe leve Vietnam!" Siden satte jeg hans mindefrimærke på alle mine breve i USA, ligesom Jane Fonda opkaldte sin søn, skuespilleren Troy Garity, efter ham.

Jo mere jeg levede mig ind i vietnamesernes frihedskamp, desto mere brutale blev mine egne følelser. Alligevel kunne jeg i min borgerlighed i begyndelsen som sagt kun identificere mig med den sydvietnamesiske befrielsesfront, FNL, der blev dannet i 1960 som reaktion på de demokratiske valg, USA havde stjålet i 1956. Skønt USA's regeringspropaganda fremstillede modstandsbevægelsen som kommunistisk og kaldte den for Viet Cong, "vietnamesisk kommunist", lærte jeg – igen fra kritiske amerikanske kilder – at den i virkeligheden bestod af en bred koalition af 23 partier, ligesom den danske modstandsbevægelse under vores egen besættelse. Den bestod også af religiøse grupper, ikke mindst af de buddhistiske munke, som hele min barndom havde rystet verden med deres selvbrændinger i protest mod det amerikanskindsatte diktatur. Fælles for dem alle var, at de som nationalister var modstandere af fremmed dominans, nøjagtig det samme, som havde været drivkraften bag Ho Chi Minhs antikolonialistiske bevægelse Viet Minh under den første Indokina-krig mod det franske kolonistyre.

Jeg blev fuldstændig forelsket i befrielsesfrontens flag, som jeg følte symboliserede det røde nord og det blå demokratiske syd forenet med en gul stjerne i midten, mens jeg ikke brød mig om Nordvietnams helt røde flag med en gul stjerne. Det mindede mig om Maos Kina-flag og alle de røde faner, som jeg hadede i de hjemlige demonstrationer. Snart begyndte jeg, som meget af ungdommen, stolt at gå klædt i de smukke FNL-farver. Jeg glemmer aldrig vores jubel under befrielsesfrontens store opstand i mere end 100 sydvietnamesiske byer under det

Billederne af mig i min Viet Cong-trøje med mine brødre og til demonstration foran Christiansborg. Den blev dog først strikket af min kæreste Marly Sockol i USA, mens jeg på rejsen til USA bar et fem meter langt Viet Cong-halstørklæde strikket af min tidligere amerikanske kæreste, Linda Freeman. Man kan da ikke andet end lade sig forvikle ind i og forføre af så vidunderlige, gavmilde og forstående amerikanere.

buddhistiske Tet-nytår – der faldt sammen med vores eget Maj 1968-oprør i Europa – og med afsløringen af de hundredvis af underjordiske tunneller, begyndte vi unge verden over nu rigtig at romantisere denne utrolige guerillabevægelse mod verdens stærkeste militærmagt.

Men med mit moralske engagement husker jeg også de kvaler, Tet-offensiven gav mig. For bagefter berettede amerikanerne om, hvordan modstandsbevægelsen havde henrettet flere tusind borgere, som havde støttet amerikanerne, ligesom de sydvietnamesiske styrker senere

Vejen til at indse, at alle de værdier, man er blevet opdraget til at tro på, kan være hård. Det oplevede jeg med Steve Washburn, som var skyld i min egen vækkelse. Han gik psykisk helt ned i stoffer og forsvandt sporløst en dag i 1968. Siden skrev hans far, at familien havde reddet ham hjem og fået ham indlagt på psykiatrisk afdeling, hvorved han undgik at blive sendt til Vietnam. Da jeg lige efter Nixons fald i 1973 blaffede til L.A. og besøgte ham her i hans fødehjem, talte han, som havde han gennemgået en dyb hjernevask. Nu viste han stolt et takkebrev fra Nixon for sin støtte og var blevet ærkereaktionær republikaner som sin familie. Da jeg i 1978 inviterede ham til mit første diasshow i Los Angeles, nægtede han at komme, fordi det var hjemme hos Jane Fonda, som han kaldte "landsforræder". Jeg havde hyppigt demonstreret sammen med hende under krigen, men selv i 80'erne holdt jeg tit foredrag på universiteter, hvor de nægtede hende at optræde på grund af hendes rolle som "Hanoi rose". "I have got to find the truth about my country," havde Steve altid sagt i Danmark. Det hjalp han mig med at finde, men han ofrede sig selv i processen.

henrettede talrige borgere, som havde støttet oprøret. Det var uskønt. Men jeg undskyldte det med, at det nok var nordvietnamesiske soldater, der her havde sneget sig over grænsen og gjort det – og sandelig ikke "mine" elskede FNL-guerillaer, som jeg var ret sikker på ikke ville gøre sådan noget af frygt for at støde alle os i Vesten, som støttede dem. Igen et udslag af min grænseløse naivitet.

Så hver gang jeg fik kvalme over buddhisternes vold, styrkede det mine borgerlige sider, og hver gang jeg væmmedes over de kristne amerikaneres vold, voksede min revolutionære bevidsthed. Det var ikke en dårlig balance på den måde at leve sig ind i mennesket med alle dets svagheder. Men det var en svær balance at opretholde, når voldsmonopolet i så vanvittig grad var på den rige verdens side og vendt mod nogle af verdens fattigste bønder – som tilmed havde kampen for frie valg på deres side. Helt galt gik det for min borgerlige-revolutionære balancegang, da så mange fra Sydvietnams modstandsbevægelse blev dræbt under Tet-offensiven i 1968, at USA fik den næsten udslettet. Først derefter – har amerikanerne siden indrømmet – fik befrielsesfronten en gigantisk hjælpende hånd fra nordvietnamesiske styrker, hvorved det hele kom til at tage sig ud som "kommunistisk aggression" udefra.

Nutidens danske højrefløj har ofte fremstillet os 68'ere som naivister på grund af vores støtte til vietnameserne. Men den blinde naivisme ligger hos højrefløjen selv. For i lyset af vietnamesernes historiske kamp for selvstændighed bør man spørge, om vi i stedet skulle have støttet amerikanernes fortsatte forsøg på at myrde endnu en million vietnamesere, ud over de millioner, de allerede havde myrdet i et land med en samlet befolkning på dengang 27 millioner, ligesom Iraks. 160.000 blev dræbt i Irakkrigen. Lad os, for at sætte det i perspektiv, forestille os nutidens ramaskrig, hvis tre-fire millioner var blevet dræbt i Irak. Hvor mange tusind amerikanske soldater skulle mon ofres nyttesløst, ud over de 58.000 uskyldige, som krigen kostede? Hvor længe mon nutidens naivister egentlig ønsker, at hele dette blodbad skulle have fortsat? Jeg tror, at det var i 1968 – syv år før krigen sluttede – at der allerede var blevet kastet seks gange så mange bomber ned over dette lille, fattige land, som der blev smidt under hele 2. Verdenskrig.

Efter at Anker Jørgensen blev statsminister og åbent støttede Vietnam, kunne jeg nu stolt rejse rundt i USA og derovre fortsætte mit arbejde med at tale fjenden midt imod med mine hjemmelavede oplysningsbøger.

Man kunne simpelthen ikke have set sig selv i øjnene som anstændigt moralsk menneske, hvis man ikke, sammen med "det andet" Amerika, var gået til aktiv modstand mod amerikanernes krig – uanset hvilke rådne sengekammerater man midlertidigt fik i processen. At Vietnam

selv blev korrumperet af så lang og voldelig en frihedskamp, sås desværre i slutresultatets manglende frihed. Da jeg i 2011 arbejdede for CARE i Vietnam, var det ikke svært for mig at finde dissidenter, der åbent var kritiske over for det autokratiske styre. Men alle som én roste de mig for at have været "på vores side" under amerikanerkrigen.

Trotylterrorister

Med denne følelse af vores fælles brutalisering var det vist det rigtige tidspunkt at stikke af. I dokumentarfilmen om mit liv spurgte Kai Folkmar til min store forbavelse, om jeg kunne huske trotylbomben, som han hjalp mig med at få afskaffet. Udtalelsen kom som et lyn fra en klar himmel, for jeg havde helt ærligt ingen som helst erindring om den slags. Hans skildring virkede imidlertid så præcis, at jeg var nødt til ikke blot at feje det væk som hans fantasi. Jeg spurgte ham lang tid senere, mens jeg skrev disse linjer, om hvor i alverden vi skulle have fået denne bombe fra. "Jamen kan du ikke huske, at det var Jan Michaelsen, som gav dig den til opbevaring?" svarede han. Ikke om jeg husker en brik af det, og jeg ville nu ellers mene, at det at gå rundt med en bombe på sig nok er nogle af de få ting i livet, der burde have brændt sig ind i min hukommelse. Hvis jeg, som den mindst revolutionære og røde af dem alle, skulle have fået noget så voldsomt betroet af Jan Michaelsen, må han enten have forsøgt at få den gemt hos mig, fordi han fornemmede, at jeg ville være den, som politiet mindst ville mistænke i al min tro(lyl) skyldighed. Eller måske havde han på den måde forsøgt at afpresse mig ind i den mere voldelige del sin gruppe (som jeg overhovedet ikke tilhørte). Mest sandsynligt er nok, at han må have tænkt, at jeg var så meget naivist, at jeg slet ikke opdagede, at gaven i pakken, han skulle have overrakt mig, var en trotylbombe.

Hvis der overhovedet er nogen sandhed i Kais udsagn, er det sidste nok mest sandsynligt, for selv ordet trotylbombe har i 45 år været så langt fra min bevidsthed, at jeg måtte google det for at finde ud af, hvad det betød. I filmen fortæller han engleagtigt, hvordan han en dag kom hjem til mig for at fjerne bomben, som han derefter smed i en affaldsspand på

Vietnam-nålen, som jeg bar overalt dengang, og mit sidste besøg 24. april 2019 hos den nu næsten blinde Kai Folkmar i hans plejebolig i Mjølnerparken, den dag nogen havde stjålet hans handicapscooter. "Ærgerligt, for nu hvor det gælder kampen for indvanderne, kan jeg ikke komme rundt og hænge plakater op mere."

Istedgade, mens tændsnoren vist blev kylet et andet sted hen. Men kan det nu passe? For Berlingske Tidende afslørede 1. oktober 1969, så vidt jeg kan researche mig til, "at et samarbejde mellem PET og FE havde ført til en succesfuld anholdelse af stærkt venstreorienterede unge, der havde stjålet cirka fem kilo trotyl fra et militærdepot. Planen var tilsyneladende at detonere det farlige sprængstof på et militæranlæg eller et industrianlæg med produktion af militært materiel."

Men jeg husker, at vores møde med Jan Michaelsen først fandt sted i min mest radikaliserede tid, lige før jeg rejste til Canada. Omkring 1. oktober var jeg stadig så relativt "fredelig", at jeg blev valgt ind i bestyrelsen for Vietnam 69 sammen med senere statsminister Anker Jørgensen, senere kultur- og kirkeminister Bodil Koch og skuespilleren

Berthe Quistgaard. Vietnam 69 var en udløber af Russell-tribunalet med et erklæret formål om "at aktivere befolkningen mere bredt og helst sådan, at fagbevægelsen og de parlamentariske partier, herunder Socialdemokratiet, også for alvor engagerer sig". Det var med andre ord præcis min egen tænkning på det tidspunkt, og i øvrigt en grund til, at Anker Jørgensen trofast i sine ældre år blev ved med at komme til alle mine og *Amerikanske billeders* runde jubilæer.

Mine egne dagbøger slutter desværre næsten uden omtale af politisk aktivitet lige efter Saga-demonstrationerne i maj 1969, så jeg har ikke meget at holde mig til i sagen. Men sjovt nok har jeg fået et vist alibi af den borgerlige journalist og debattør Bent Blüdnikow, som ellers ikke har været mig venligt stemt gennem årene, skønt han faktisk i sin bog *Opgøret med den kolde krig* fra 2003 med min tilladelse trykte en artikel, jeg havde skrevet om "Mit selvopgør efter Vietnamkrigen" i Berlingske Tidende. I sin bog *Bombeterror i København* skriver han med en for ham usædvanlig forståelse for ungdommen på den tid: "Måske var Trotyl-sagen alvorlig, men aktivisterne var ganske unge, og den slags var så nyt i Danmark, at man fornemmer en vis overraskelse hos myndighederne. Mente aktivisterne det virkelig alvorligt, eller var det drenge-streger, synes man at kunne høre politifolkene sige. Men hvis de dømtes efter paragraf 114, kunne det som nævnt give op til seks års fængsel, så sagen var alvorlig nok. Trotylet blev fundet nedgravet i en baghave, og så gik politiet ellers i gang med resten af gravearbejdet. Det endte en måned efter med, at den alvorlige sigtelse efter paragraf 114 blev droppet, og at man i stedet sigtede dem efter mere milde paragraffer for tyveri og hæleri. Borte var den alvorlige tale om samfundsomstyrtelse og lignende, og Jan Michaelsen blev i øvrigt løsladt."

I sammenligning med nutidens afsløring af potentielle terrorister er det også interessant at konstatere, hvor meget sympati aktivisterne dengang fik fra omgivelserne. Ud over at Jan Michaelsen, den senere så kendte modtager af Cavlingprisen for afsløringen af Jan Bonde Nielsen-sagen, blev tilkendt 2.000 kroner i erstatning for uberettiget varetægts-fængsling, gjorde flere af aktivisterne en betydelig indsats bagefter for at overbevise det omgivende samfund om, at de havde været udsat for

justitsmord. Jan Michaelsen skrev i januar 1971 i Søndags-Aktuelt om det ”kafkaske mareridt”, det havde været at gennemleve Trotyl-sagen. Og en af de dømte modtog efterfølgende en præmie fra Viby Amtsgymnasium, hvis rektor, Jens Ahm, udtalte, at præmien skulle ses i lyset af præmie-modtagerens ”energiske indsats” på den politiske venstrefløj.

Så når åbenbart alle fem kilo blev fundet intakt i en baghave i Aarhus, hvordan skulle Jan Michaelsen så have fået en bombe transporteret til København, og hvorfor skulle han derpå have overrakt den til en tilfældig ukendt medløber som mig med alle de store revolutionære planer, han ikke – heller ikke i retten – lagde skjul på, at han selv nærede?

Da jeg begyndte at ransage mig selv omkring denne historie, skrev jeg også til Jan Michaelsen selv, om han mon kunne huske noget, jeg ikke selv kunne. Han svarede: ”Det er en værre røverhistorie. Trotylen forlod aldrig Aarhus, hvor den var gravet ned i en have, indtil politiet fik gravet den op igen. Og hverken jeg eller andre i København havde noget med den sag at gøre. Jeg blev frikendt og fik erstatning – og hvad der skete i Aarhus var bare drengestreg. Ingen ville sprænge noget i luften. Derfor blev trotylen gravet ned.”

Så Kais udsagn er et mysterium for mig, og jeg troede først, at det måtte dreje sig om at fjerne en af de bomber og molotovcocktails, maoisterne i forhuset altid pralede med, at de fremstillede og opbevarede der. Jeg husker ikke at have set disse genstande med egne øjne, for i så fald ville jeg vel have været medskyldig i terrorvirksomhed, hvis jeg ikke i min sædvanlige konfliktskyhed havde afsløret dem. Jeg slog det blot hen med, at det var deres sædvanlige drillerier med, at jeg var ”for reaktionær”, for det var min grundfølelse, at hvis man var heldig at bo i et demokrati, var man også forpligtet til at gå i gang med et tankevækkende oplysningsarbejde, mens man kun *måske* burde smide bomber, hvis man som Claus von Stauffenberg var uheldig at bo i et diktatur.

Filminstruktøren, der lavede meget research på min fortid til dokumentarfilmen om mig, gjorde mig imidlertid opmærksom på, at jeg i mit kampskrift, som jeg skrev i min mest radikaliserede tid i Canada, havde brugt udtrykket: ”Nu må vi til at bruge bomber og trotyl for at vise vore revolutionære kammerater i USA, at vi er med dem.” Jeg har for længst

forsøgt at glemme dette 150 siders pinlige skrift, men et eller andet må jeg have vidst om trotylbomber på det tidspunkt. Men denne svulstige sætning, skrevet i efteråret i 1970 under de voldelige demonstrationer mod Verdensbanken og gadekampe derhjemme rettet mod USA’s tidligere ”krigsminister” Robert McNamara, var nok mest for at fortælle, at man skam også kæmpede herovre.

Jeg prøver imidlertid ikke at løbe fra noget ansvar. Tværtimod. Jeg prøver så objektivt som muligt at danne mig et billede af, hvem jeg var på det tidspunkt som 22-årig. Derfor er det også spændende at se tilbage på mit forhold til de maoister i mine forlokaler, som PET på det tidspunkt holdt under observation, og som siden er beskrevet udførligt i PET-kommissionens rapport og i Peter Øvig Knudsens bog om Blekingegadebanden. Den Holger, der omtales i de tykke bind, er nemlig den samme Holger Jensen, som havde lejet sig ind hos mig i min ligkiste-butik sammen med de fire andre maoister, Finn Ejnar, Per Bonde, Alex og Peter Laursen. I dag er de næsten alle døde. Holger først i en bilulykke. Finn Ejnar et par år efter sin tale til min 50-årsdag, Peter Laursen døde af lungekræft, og Alex (som nær fik mig i fængsel for hashhandel) begik tidligt selvmord ved at springe ud foran toget på Valby Station. I 2006 var det kun Per Bonde, som var i live, da jeg besøgte ham i hans antikvitetshandel i Vig, hvor han sagde, at han nu (igen) var totalt uenig med mig om alt – for nu var han blevet medlem af Dansk Folkeparti og modstander af ”alle de indvandrere, du løber rundt og forsvarer”.

Peter Øvig Knudsen beskrev Holger som den mest voldelige af dem alle, og sammen med Finn Ejnar begyndte han at optrappe aktionerne under Gotfred Appels indflydelse og gå i en anden retning. Det var i al fald Holger, der derefter tog initiativet til og var drivkraften bag Blekingegadebanden. Peter Øvigs Knudsens bog konkluderer også, at Vietnam-bevægelsen døde ud efter det ekstremt voldelige Verdensbankslag, hvor både Finn Ejnar og Holger røg i fængsel for deres vold og molotovcocktails. Jeg selv føler, at den dybere årsag var, at Anker Jørgensen kort tid efter blev statsminister og anerkendte Nordvietnam og havde mod til – ligesom Olof Palme i Sverige og modsat den borgerlige regering herhjemme – at tale USA midt imod. Det tog vinden ud af

Et sidste besøg hos Anker Jørgensen på plejehjemmet i Saxogade kort før hans død.

den eksplosive optrapning. Med andre ord blev det den fredelige vej, jeg repræsenterede i bestyrelsen af Vietnam 69, der ikke bare blev vinderen, men også det langt mere indflydelsesrige og effektive talerør.

Det er svært at analysere sig selv som ung, men jeg kan ikke undgå at hælde til den tolkning, at som den usikre taber, jeg følte mig som, har det betydet uendelig meget for mig, at en stærk, karismatisk faderfigur som Anker Jørgensen viste mig tillid ved at få mig ind i bestyrelsen for Vietnam 69. Tænk, hvor jeg ikke kunne være havnet, hvis den 25-årige psykologistuderende Finn Ejnar Madsen havde udvist samme opbyggelige tillid til mig, som han gav den charmerende og begavede 18-årige Holger? Derfor roste jeg også Anker Jørgensen mange år efter i min 60-års fødselsdagstale som en af mine frelsende engle og for hans mod til som den første danske politiker at gøre op med den tidligere så dræbende ”samarbejdspolitik” – hvorefter de 200 fødselsdagsgæster gav den nu krumbøjede gamle mand et spontant femminutters bifald.

Alligevel må jeg også takke Finn Ejnar for hans hjælp til, at jeg aldrig blev en del af den ideologiske venstrefløj, som snart efter kom til at plage

universiteterne, og som jeg nok her gør ham og hans maoister til et lidt forvrænget billede på. Og for at jeg lige siden (ofte med ideologisk fanatisme) har reageret mod alle ideologiske mennesker – både til højre og venstre. For uden Finn Ejnars ideologiske nedblænding kunne jeg let være gledet ind i Blekingegadebanden, der jo delte min Robin Hood-idealisme om at overføre så mange penge som muligt fra den rige til den undertrykte, fattige verden.

Tårnhøje ambitioner

I dag overraskes jeg over at se, hvor meget min egen ungdoms småproblemer fylder i min dagbog, mens jeg kun perifert omtaler den større verdens problemer. Særligt Biafrakrigen, som var den første sultkatastrofe, hvor den vestlige verden så udsultede afrikanere med udspilede maver i fjernsynet. Fra min dagbog 6. marts 1969: ”I skolen så jeg en horribel film fra Biafra. Gik straks ned og skænkede alle mine penge til Biafra.” I dag bliver vi bombarderet med billeder af elendighed, men dengang var det noget helt nyt, og jeg husker, hvor rystet jeg var, og hvordan jeg så dem som bevis for, at det gik den helt gale vej i de fattige lande. Vi i de rige lande måtte tage ansvar. Ikke gennem en fjern regering, men hver af os i hver eneste familie.

Det førte direkte til den begivenhed, som jeg, både i mit eget hoved og af psykologer, har fået tillagt en skelsættende betydning for meget af det, jeg senere kastede mig ud i. Tilsyneladende havde jeg planlagt begivenheden rigtig godt, for allerede en uge før kan jeg læse i dagbogen, at jeg begyndte at arbejde på planen. For hvorfor ikke skabe lidt oplysning ude i det mørkeste Vestjylland, hvor min fars menighedsråd netop havde besluttet at bruge – jeg tror, det var 300.000 kroner – på noget så overflødigt som at bygge et tårn på den eneste af hans tre kirker, som ikke havde et klokketårn. Det var himmelråbende uretfærdigt, syntes jeg, at man overhovedet kunne tænke på noget sådant, mens mennesker døde af sult i Afrika. Og deres beslutning måtte laves om, så de i stedet sendte alle disse penge ned til de sultne børn.

Jeg så det overhovedet ikke som et angreb på min far, men udelukkende som mit forsøg på at spille Robin Hood, der hvor jeg gennem min fars omdømme følte, at jeg ville have størst chance for at røve et enormt beløb til de fattige. For at nå disse menneskers hjerter midt i deres fejlagtige disposition tænkte jeg, at jeg måtte henvende mig til menigheden med kirkens egen retorik. Derfor prøvede jeg i ugerne før min aktion at finde alle mulige bibelcitater – ”om ikke som Peter at bygge hytter til sig selv” (Matt. 17:1-9) – og salmevers særligt af Grundtvig, som sagde noget om, at ”man ikke bør bygge tårne til Gud, når mennesker led på jord”. Det var sådan, jeg på det tidspunkt havde opfattet essensen af Grundtvig. Mit store problem i denne tid, før Google-søgninger var mulige, var, at jeg altid havde siddet og sovet i kirken og drømt mig ud i verden, så det var en kæmpe opgave at finde de rigtige og mest slagkraftige vers. Dem, jeg fandt, har jeg siden for længst glemt, bortset fra enkelte, jeg skrev ned, som ikke stammede fra hverken Bibelen eller Grundtvig.

Her er et udpluk fra dagbogen:

Fredag 28. marts 1969: ”Om dagen skrev jeg plakattekster til Agerbæk Kirke ...”

Skærtorsdag 3. april: ”Ved halvtitiden kom Kristen (Godfrey). Vi spiste morgenmad og tog derefter af sted. Vi tog med S-toget uden at købe billetter til Taastrup. Jeg var ikke fri for at være lidt nervøs, men der skete ikke noget. Vi blaffede så af sted, men måtte vente længe i Taastrup. Vi kom op med en bil til Roskilde og derfra med en, der kørte os til færgen. Her kom vi op med en soldat, der kørte os til Lillebælt, og så en bondemand til Kolding. Vi gik gennem hele Kolding og kom så med en Esbjerg-vogn, der kørte os helt hjem. Derhjemme spiste vi straks og passede (min lillebror) Steen om aftenen, mens de var til bryllup. Vi faldt dog begge hurtigt i søvn og sov til langt op ad næste dag.”

Langfredag 4. april: ”... om aftenen spiste vi hamburgerryg og rødgrød og lavede Biafra-plakater til kirken sammen med Steen (skjult i kælderen). Jeg arbejdede på dem lige til klokken 4 om morgenen.”

Lørdag 5. april: ”Vi lånte bilen for at købe ind, bl.a. for mor i Tatol. Derefter kørte vi til Agerbæk og om til kirken for at se på forholdene. Vi fandt, at der var en stige. Om aftenen var mor og far til bryllup, og jeg

skrev stencil til plakater. Blev lige færdig med stencilerne, da mor og far kom hjem. Så derpå *Brdr. Karamasov* i fjernsynet. Derefter gik vi til bal på kroen og kom ind for 10 kr., fordi Marius' lillebror sad ved kassen. Inde i skænkestuen sad Søren (Nymand, min brors klassekammerat) og forskellige andre, så der satte vi os. En af dem gav os flere øl. Til sidst gik vi ud og dansede. Derefter kørte vi hjem for at trykke plakaterne og blande klister. Ved halvtotiden tog vi af sted. Der var måneskin nede på kirkegården og dugkøligt. I begyndelsen var vi ikke helt glade ved situationen, men snart kom der humør over feltet. Vi hentede en trækvogn nede i kapellet og en rædder træbænk et andet sted på kirkegården og gav os så til at starte opsætningen. Limen var meget kold, men det gik dog let nok det hele. Derefter hentede vi den otte-ti meter lange stige og startede opsætningen på gavlen, så højt vi kunne nå. Denne plakat var næsten 10 meter lang, så vi var nødt til at rive den i stykker a en meter. Alligevel var det utrolig vanskeligt at sætte dem op, da stigen stod næsten lodret, og papiret hele tiden klaskede sammen og gik i stykker, og jeg kun kunne sætte det op med en hånd. Men til sidst sad det der dog: ”Her skal monumentet for tusinder af døde biafranere stå!” og vi kunne med møje og besvær tage stigen ned igen. Derefter kørte vi ud i byen og satte plakater op. Ved halvsyvtiden var vi hjemme og i seng.”

Og så var der naturligvis det store skilt, jeg malede hen over kirke-døren, som folk skulle igennem påskemorgen: ”Fader! Tilgiv dem, thi de vide ikke, hvad de gøre.” Ak ja, men indrøm mig i det mindste, at det da er betryggende og et bevis for, at jeg fra første færd har været den *tilgivende* terrorist og ikke en af dem, der udrydder sine modstandere uden mulighed for dialog.

Min far og folk i kirken havde faktisk denne påskemorgen i første omgang troet, at hærværket var udført af nogle af Agerbæks venstreorienterede lærere, indtil min lillebror sladrede om, at vi havde været nede og male noget i kælderen natten før.

Påskesøndag 6. april: ”Blev vækket af en enorm larm. Der var telefon til Kristen, og derefter blev jeg kaldt ned til mor, der var helt hysterisk. Da far kom hjem, blev det ikke bedre. Han opfattede det som rettet mod ham selv. Det var umuligt at få sagt noget som helst. Til sidst sagde de,

at jeg skulle forsvinde. Så jeg gik op til Kristen, og vi pakkede. Men det var ikke til at tage af sted, de blev ved med at larme op, og jeg ville ikke tage af sted (på samme måde) som farmor. Både mor og jeg græd. Mens far var i kirke, hjalp jeg med at vaske op. Så fik jeg suppe, og til sidst fik selv Kristen lov til at komme ind og få noget mad. Vi fik meget mad med, og ved femtiden kørte far os ud til landevejen. Der gik vi et par timer og kilometer, inden vi blev samlet op. Vi kørte med til Vejle, hvor vi var ved halvottetiden.”

Livet igennem har jeg haft et moralsk krav over for mit publikum om, at man bør starte med at ændre sig selv og sine egne. Derfor har jeg nok allerede dengang konkluderet, at det var lettere at få folkelig opbakning til dette nødhjælpsprojekt ved at gå i dialog ude i det borgerlige Vestjylland, end hvis jeg havde forsøgt at samle ind til det langt mere politisk betændte Vietnam. Jeg husker i al fald, at mens de ældre naturligvis syntes, at det var noget ”forbandet svineri”, jeg havde lavet, roste mange af de unge i sognet siden mit primitive forsøg på at røve til de fattige fra kirkebøssen. Så det er jo rart at kunne konkludere, at jeg også som kirketerrorist var en visionær foregangsmand. Det var nemlig halvandet år før, nogle flippere fra Thylejren under deres Woodstock-inspirerede musikfestival fik den skøre idé at besætte Hjardemål Kirke, hvor de på lignende luthersk vis sømmede nogle – for lokalbefolkningen uforståelige – teser op på kirkedøren. Hør blot deres ufolkelige ikkegrundtvigianske ord: ”Aktionens formål er at påvise, i hvilken grad statsmagten bygger på falsk autoritet og traditionelt accepteres og adlydes af de politisk set fremmedgjorte indbyggere i Danmark.” Da sognepræsten måtte kravle tårnhøjt op på en stige for at forhandle med besættterne, smadrede disse blot tårnruden og råbte ud gennem vinduerne: ”Revolutionen er begyndt!”

Så var det hele mon et udslag af min egen oprigtige indignation eller måske blot – som senere psykologer ofte har konkluderet, og min far selv udråbte det til at være allerede samme morgen – et angreb på ham? Sidstnævnte rystede mig virkelig og var det punkt, som jeg mest forsvarede mig over for i skænderierne den dag, for selve handlingen ville jeg ikke undskylde for. Var det virkelig blot et forsøg på at nå ham i hans

svigtende kærlighed ved at forsøge at føre hans ”tomme” prædikener og kærlighedsretorik ud i livet og vise, at jeg var en mere rigtig præst end ham? Men hvordan kan man dog komme på den tanke, at det var et angreb på min egen far, når man nærstuderer ordene i de opslag, jeg slog op på kirken den nat og stadig har liggende – vistnok omskrivninger af nogle digte, jeg må have læst?

Sultedød i Biafra – Klokketårn i Agerbæk

Nej, det der skræmmer mig, er ikke krigen.
En tid for udsæd og én tid for høst.
Jeg skræmmes af den gud, som deler lige
sin store nåde mellem nord og syd.
Å, Herre, del og skil! Lad gå til grunde
den vantro verden. Knus det sorte ler.
Driv satan ud! Befri os fra det onde!
– Nej, det der skræmmer mig, er ikke krigen.
Dens tab er til at bære – som en rift på kinden
er krigens sår mod Kristi naglegab.
Han led for os. Men i hans dybe vunder
er sejrens sødme gemt. Når Biafras lejr
er lagt i aske skal et større under
bekræfte vor og kristendommens sejr:
- - - for sorte penge - - - af sorte knogler - - -
- - - over sorte lig - - - vil vi bygge - - -
- - - et KLOKKETÅRN.

Lad dette udsagn slået op på Agerbæk Kirke i det Herrens år 1969 stå som det endelige bevis for, at i al fald denne aktivist – modsat de verdensferne Thy-besættere – til fulde havde forstået at integrere sig med både de sorte vestjyske beboere og de sorte i de fattige lande. For her var en klokkeklar bebudelse af et værk om de sorte, som snart skulle komme til egnen og få verdenspremiere i min fars kirke.